

Farella

Revista de Llançà

ASSESSORS

ASSESSORAMENT I GESTIÓ
CORREDORIA D'ASSEGURANCES

1111111111
1111111111
1111111111

FISCAL

LABORAL

LEGAL

COMPTABLE

C. D'ASSEGURANCES

FINANCERA

FARELLA

Revista de Llançà

Núm. 19

Novembre 2004

Preu: 3 €

Arxiu
Municipal
de Llançà

*mots
al
vent*

JOSEP M. SALVATELLA

■ *El vell temps* *(compàs d'havanera)*

Era un temps vell que no em penso que torni,
era un temps vell que vam veure passar
com ala estesa de blanca gavina
o com l'onada vestida de blau.

Un temps esquerp de pacients vinyataires,
de palanqrers enfilant proa al far,
de dones fortes, genolls a la riba,
de taules pobres i un mar desolat.

Un temps de noies que avui ja són àvies
i no han sabut que les vam estimar,
quan al galop se'ns enduia la vida
amb ferma embranzida
del cor bategant.

Un temps perdut de misèries ben nostres
i tanmateix d'agredolç recordar,
dies feliços viscuts amb la colla
que se'ns han fos, han anat aigua avall.

Un temps incert ple d'amors i aventures,
un temps fugaç que vam veure passar
com passa altiva suara la vela
i se'ns amaga als esculls de llevant.

Era un temps vell que no em penso que torni,
era un temps vell i un bell poble de mar,
amb vinyes verdes i olivars de plata
i que s'assemblava
a aquest meu de Llançà.

PROSPER PUJOL

AJUNTAMENT
DE LLANÇÀ

Impressió
Gràfiques PUJOL
Figueres

Dip. Leg.: GI-1327/95
Amb la col·laboració de

Diputació de Girona

Portada:
TARDOR A L'EMPORDÀ,
composició de
Rafael Borràs,
foto de Rafael Corcoll

■ *Peixos i bolets*

Una llengua és sempre rica en expressions, ben cert. També la nostra, malgrat les maltempsades que ha patit. Potser els peixos –en general tots els animals de mar– i els bolets són els dos sectors on això es fa més evident. D'un poble al del costat, de vegades, canvia el nom. I aquesta és una riquesa, un tresor, que hauriem de conservar. Malgrat la uniformització que, vulguis o no, comporten l'escola i la televisió, que per altra banda són dues eines potents de normalització lingüística.

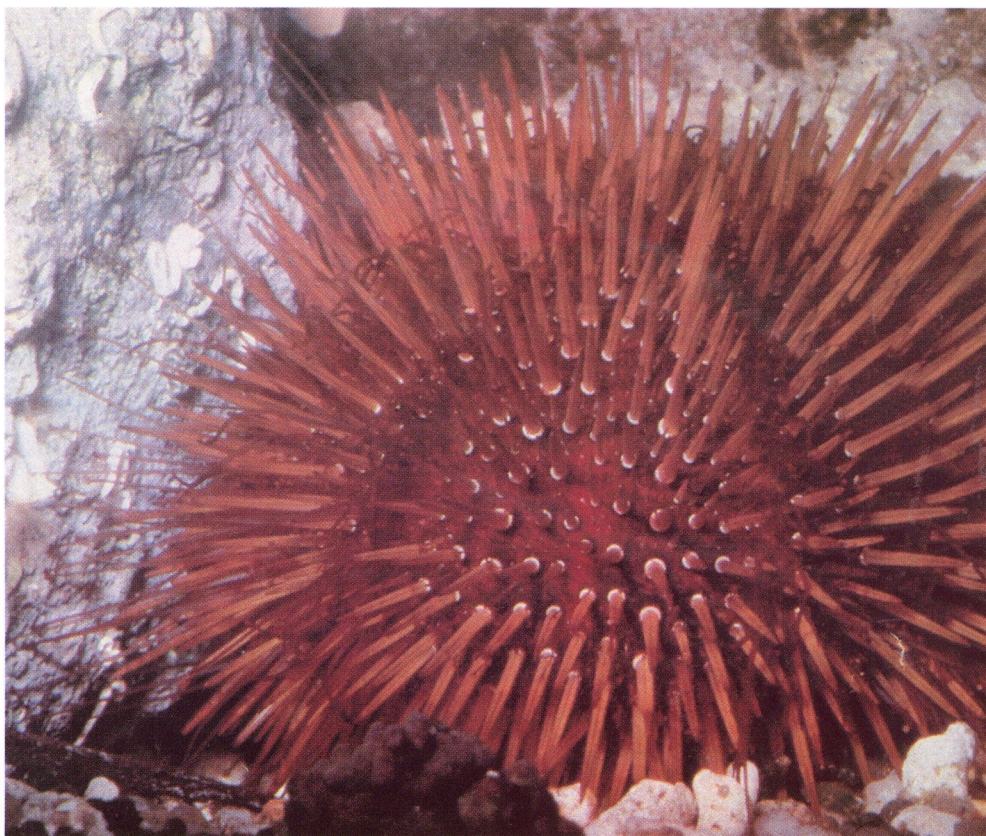
Pensem, per exemple, en com anomenem alguns peixos a Llançà i en com ho fan en altres llocs de la costa catalana: l'escòrpora, dita aquí escorpa, i que és rascassa a Cadaqués; o la guiula, que nosaltres distingim de la juliola, i que és anomenada julibria, donzella o senyoreta, segons on la pesquem. El roger, dit moll pels volts de Barcelona; com la lluçà, mare del lluç, maire en altres indrets. I no parlem del mero, comunament nero, i anfós per als balears. El gòmit segons on és gobi, burret o cabot. La llissa, lís-sera i capgròs. La molla, mòllera o bròtola...

I la resta d'animals marins: les carquilles de Llançà són pardilles al Port de la Selva, pallarides més al sud. El nostre llongant és llamàntol o llobregant en altres llocs. A casa nostra, del cranc en diem franquet i,

segons la classe, bitornell. Les dites a Llançà engarotes són garotes arreu, però garoines a Palafrugell, oriços a Palamós i bogamarins a Tossa.

I els bolets... El rei –pel meu gust– el cep, dit així a l'Empordà i sud de França, és ciureny pels volts de Girona, amb variants locals com sureny i siuró, i encara cigró. El rovell d'ou, a la nostra mateixa comarca, és dit oriol en alguns pobles, i és reig o ou de reig al Baix Empordà. La cualbra és anomenada llora, o també cuagra. Del rossinyol en diuen ginesterola a la part de Darnius, vaqueta o girela en altres llocs. El rovelló, indiscutiblement el bolet més popular, tampoc té denominació fixa. Nosaltres el distingim del pinetell, en certes contrades els redueixen tots dos al primer, i a les Illes tenen un nom bellíssim: esclata-sangs. La llenega és dita segons on mucosa, o també bromosa. El que coneixem normalment per escarlet, o també carlet, en certs llocs de la Garrotxa i l'Empordà és escarlot. La múrgula, bolet de primavera, s'anomena per altre nom murga, rabassola o arigany. Finalment, el rossinyolic és camagroc o rossinyol de pi; i el fredolic, segons on, negret.

No pretenc ser exhaustiu. La llista podria ser molt més llarga i serveix només com a referència. Malgrat els oracles malastrucs de torn, amics, la llengua no és morta. Ni ho serà, espero.

Engarota, garota, garoina, oriço, bogamari... De Portbou a Blanes, un ventall de noms

■ Cinquanta anys

El 1954, a Llançà, va aparèixer la revista *Miranda*, del Centre Cultural, encara que llavors en dèiem, modestament, butlletí. Una finestra oberta –que va durar catorze anys abans de tancar-se– en un poble que tot just començava a aixecar el cap després de la fosca postguerra. *Miranda* la fèiem cinc o sis persones, amb algunes ocasionals col·laboracions foranes i l'empenya, bàsica, de mossèn Josep Benet. Era una tasca feixuga, amb pocs mitjans, no sé si massa reconeguda, que, en tot cas, el 1999 visqué el seu moment de glòria, en veure's aplegada en l'edició facsímil d'iniciativa municipal.

Una revista en un poble com el nostre, per modesta que sigui, és un miracle cada cop que surt. Del 1954 al 1968, els anys que durà *Miranda*, Llançà féu l'estirada definitiva. Van ser temps de creixement, d'obertura, de passar a millor vida, i no us confongueu de sentit...

Com vivia realment Llançà el 1954, ara fa just mig segle? La mateixa revista esmentada, en la seva secció *Crònica* –a càrrec, per cert, del meu pare– ens pot informar. Triem, doncs, deu notícies locals d'aquell any; les sèries de deu sempre han gaudit d'un cert prestigi, àdhuc sagrat. Heu-les aquí: Josep Coll i

Costa va ser nomenat alcalde de la vila, en substitució de Jeroni Feliu. Es van plantar els arbres del camp de la Vela, a l'entrada del Port. L'orfeó El Campanar actuà a Perpinyà i Cadaqués, mentre perdia la seva solista Juanita Juanola, que marxà a Barcelona. Jordi Bonareu, mataroní fill i nét de Llançanencs, debutava com a internacional de bàsquet amb la selecció estatal. Les entitats locals UEC i OAR –dues opcions ben diferenciades– estrenaven president: Jaume Isern i Rafael Jofre, respectivament. Al Cine España es projectaven per Sant Vicenç, amb la sala plena a vessar, els films *Un lugar en el sol*, *Brigada 21* i *Mandy*. Es declarava obertament la plaga de la mixomatosi, de greus conseqüències per als conills i, en general, per a la cacera. L'orquestra Río –recordeu en Marons?– seguia amenitzant els balls i les vetllades dels Llançanencs. Dos visitants d'estiu –*veranejants*, en dèiem– famosos: el ministre Joaquín Ruiz Jiménez i el dibuixant Alfred Opisso.

Jo tenia llavors disset anys i veia la vida d'una altra manera, no cal dir-ho. Tantes coses han passat avall... Bé, avui he anat tot passejant fins a la plaça del camp de la Vela, en la confluència dels carrers Palandriu i Martínez Lozano, on hi ha l'escultura de Dolors Isern. I els arbres hi són, encara.

L'any 1999, per la festa de Sant Vicenç, es presentà l'edició facsímil de la col·lecció de *Miranda*

Darrers poemes

MEDARD BOSCH I MASÓ

■ *Sonet*

Dins, en la fosca, pols vital musica
folls pensaments. El joc és l'art d'escriure,
dens, i amb batecs, amb sons, si es fa guspira,
foc, tot allò que sents que hi bat la vida.

Cal l'embaràs pel nou nadó que hi vibra.
Mentre bategui el somni viu destria,
cerca bolquers, vestits a mida, enfila
nius amb ocells, ben alts, d'un cel en vista.

Plou pedreria, els mots; ramats de sons
piquen, repiquen. T'obre el cor la gent,
que és com un temple, i ets un rei, un déu,

sols un moment, un breu moment tan sols.
Dins la bardissa d'uns versets t'enclous,
cuca de llum en un paper, i prou.

■ *L'horabaixa*

Tota embranzida se m'esberla onada,
bava d'escuma o coixinet de platja.
Brando els meus dies com el vent els arbres.
Folla la dansa, del garbell fullatge
plou melangia. Cap al tard. En flama
l'or prefigura la tardor. Decanta.
Cauen les fulles i la ment s'hi ajaça.

Arxú

■ *Comiat*

Aquests poemes no són els darrers que ha escrit, són els darrers que publiquem, malauradament. En Medard ens deixà el tres d'octubre passat i els que el vam conèixer sentim ara la buidor de les pèrdues incomprensibles. Hem triat, doncs, dos poemes seus com a comiat. Per què aquests, precisament?

El *Sonet* ens ha sobtat perquè descriu com pocs el procés de la creació literària –“l'art d'escriure”, diu–, i ho fa en aquesta forma mètrica i estròfica tan conreada per ell: el sonet decasil·lab. La recerca dels mots que ens assalten la ment i ens fan sentir en veure'ls, per un moment, com déus.

L'horabaixa ens recorda l'absència, voltats d'un paisatge de tardor, com el del dia que se'n va anar. Cauen les fulles, cau la tarda, i ens envaeix un dolç repòs. “Brando els meus dies com el vent els arbres”, magnífica troballa poètica.

Descansa en pau, amic.

■ *L'organització de la defensa passiva de Llançà durant la Guerra Civil espanyola*

JOAN SERRA

Es bombardeigs sobre la rereguarda foren un aspecte bèl·lic absolutament nou, que es va desenvolupar durant la Guerra Civil espanyola. Així doncs, no hi havia precedents i calgué organitzar la defensa passiva des de zero. Les primeres mesures foren les d'organitzar sistemes d'alarma, assessorar la construcció de refugis particulars a les plantes baixes i els soterranis, protegir els vidres i apagar tots els llums. Aquestes primeres mesures es mostraren del tot insuficients, ja que l'augment dels bombardeigs i del pes de les bombes obligaren a plantejar la construcció de refugis col·lectius de formigó i ferro sota els carrers i les places de les poblacions i, davant la impossibilitat d'assolir un ritme de construcció que assegurés la protecció de la població civil, s'emprengué la construcció de refugis als afores dels pobles, de mines o galeries, o simplement de trinxeres on es pogués resguardar tothom.

En el cas dels bombardeigs a Catalunya i al País Valencià, Mallorca hi va jugar un paper cabdal. L'illa, començada la guerra, quedà al costat dels sublevats, i esdevingué seu de l'aviació legionària italiana i de l'alemanya. D'altra banda, l'esquadra de Franco també va ser traslladada al port de Palma. Així doncs, l'illa es convertí en una formidable base d'actuació aereonaval per poder bombardejar els pobles i ciutats del litoral mediterrani.

Per la importància estratègica que tenia la línia del ferrocarril de Portbou com a via de comunicació amb França, i sobretot com a principal pas per on arribaven molts dels subministraments tan necessaris per a la República, els pobles d'aquest sector patiren sovintejats atacs aeris i navals de les tropes franquistes. Sobretot en els primers mesos de l'any 1937 foren molt nombrosos els bombardeigs i intents de bombardeigs sobre les viles de Portbou i Colera, amb l'objectiu evident de destruir l'estació del ferrocarril

En aquesta pàgina i les següents, mostres de cartells al voltant de la Guerra Civil; en el darrer, amb instruccions per a la protecció en cas de bombardeig

de la primera i el pont de la segona. Això no fou així i, malgrat els continuats atacs, la línia fèrria sempre restà oberta.

Els atacs en aquest sector s'iniciaren el 8 de gener de 1937, amb el bombardeig de Colera per part del creuer *Canarias* i del torpediner *Cánovas*. Continuen el dia 11, amb els bombardeigs sobre Portbou i Colera. Quasi un mes després, el 15 de febrer, tres *junkers* procedents de Mallorca varen llançar sobre Portbou una vintena de bombes. Just tres dies després, el 18, una altra incursió de l'aviació afectà la vila de Colera. El 10 d'abril es va tornar a bombardejar Portbou, en aquesta ocasió tres trimotors i un caça varen deixar anar en mitja hora seixanta bombes.

Seguiren a aquests atacs algunes escadusseres agressions aèries a la via fèrria de Colera i Llançà, entre els dies 15 i 16 d'abril. Anteriorment havien atacat un tren de mercaderies que anava en direcció a Llançà, tren que no fou danyat pels impactes. El 22 de maig, altre cop les viles de Portbou i Colera seran colpejades pels bombardeigs. Els dies 10, 14, 15 i 17 de setembre, Portbou tornà a ser bombardejat. El 20 de desembre, la línia fèrria de Portbou fou atacada i el 28 ho fou prop de Colera; el Port de la Selva va ser bombardejat des del mar.

A mitjan 1937, la Generalitat de Catalunya creà per decret la Junta de Defensa Passiva de Catalunya, concretament el 9 de juny, i les diferents juntes locals el 17 d'agost. Aquests organismes foren els encarregats de fer front a la construcció de refugis i la coordinació de les tasques de salvament, mitjançant els bombers, la Creu Roja i les brigades de salvament. Cal dir que els dos problemes bàsics que es trobaren aquests organismes foren l'escassetat de diners i la manca de ferro per fer més sòlids i segurs els refugis.

A Llançà, no es constituí la Junta Local de Defensa fins al 28 de gener de 1938. Integren aquesta primera junta l'alcalde, Jaume Purcallas i Salvà, en qualitat de president; el tinent dels carrabiners, Blas Bascumeña i Fort, en qualitat de vicepresident; Francesc Serriñana i

Ferrer, com a tresorer; i com a vocals, el delegat d'ordre públic, Joan Sanz i Benito; el metge titular, Emili Arderius i Lesmary; Joan Iler i Falcó; Felip Bonareu i Domènech; i el mestre d'obres, Ramir Riera i Escarpanter; com a secretari, Miquel Corrales i Alejano, que ho era de l'Ajuntament. Posteriorment, i a causa de les vacants produïdes per les diferents incorporacions dels seus membres a files, també en formaren part Agustí Vela i Mars i Lluís Riera i Roig.

A partir de la seva constitució, la Junta començà a pensar en la disposició d'un sistema capaç, si més no, de prevenir d'alguna manera els probables atacs aeris i navals. Així, el setembre de 1938, se sol·licità la instal·lació d'un aparell observatori i la col·locació d'una sirena per avisar de la presència de l'aviació feixista. Mentre s'esperaven els permisos pertinents de Barcelona, s'utilitzà la campana de l'església. Però on es varen esmerçar esforços considerables, fou en l'adequació dels refugis existents i en la construcció de nous. Al principi del 1938, Llançà ja comptava amb quatre refugis amb capacitat per allotjar 1.800 persones, tots quatre construïts provisionalment durant l'any 1937 per part dels veïns.

La recent constituïda Junta Local de Defensa actuà ràpidament i el mes de febrer de 1938, sota l'assessorament tècnic del mestre d'obres

Riera, dissenyà la nova xarxa de refugis i el condicionament dels existents, amb un pressupost total de 72.000 pessetes. Es projectà un sistema amb capacitat per encabir 3.275 persones, basat en refugis excavats totalment dins la roça més o menys dura, formant galeries, per ser aquest el sistema més favorable i econòmic. De fet, cap d'ells no s'acabà del tot, ja que els treballs de perforació s'alternaven amb la seva utilització durant les alarmes, i sobretot perquè sovint els treballs quedaven paralitzats per manca de materials.

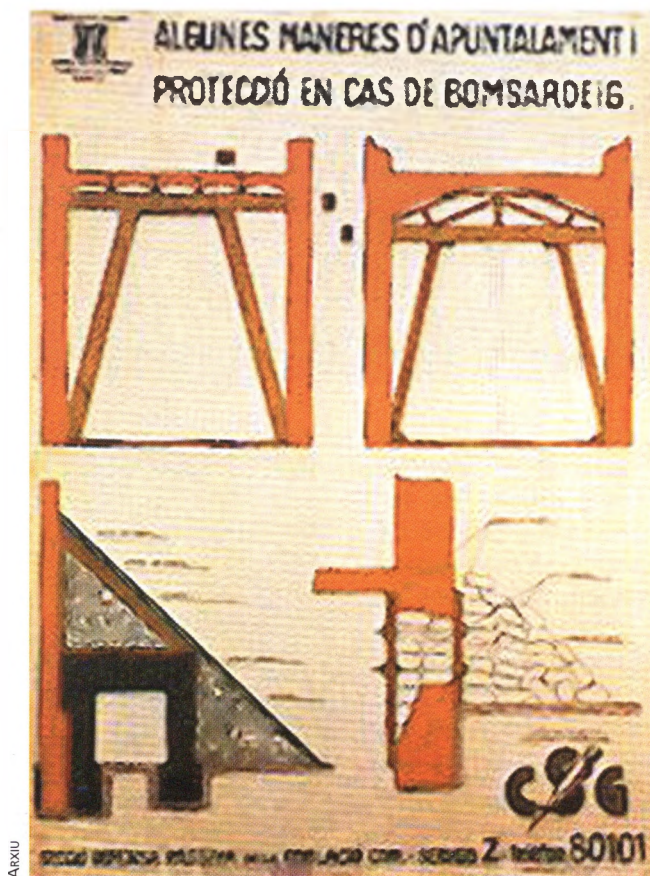
Malgrat la insuficiència dels mitjans amb què comptaven, podem afirmar que els refugis foren en gran mesura el fruit d'un esforç gegantí de la població. I

constituïren una de les iniciatives més serioses de la rereguarda, encarregada a la població civil. Els veïns de cada poble es reunien, feien els plans i prenen les mesures econòmiques i personals per construir els refugis el més cèntrics possible.

Xarxa de refugis projectada l'any 1938

REFUGI	ENTRADES	LONGITUD (metres)	CAPACITAT PERSONES
1	Per la plaça de la República, carrer Dins la Vila i carrer del 14 d'abril	100	500
2	Pels carrers del Cercle, General Álvarez i Sant Vicenç	170	850
3	Pel Puig dels Quintars	20	100
4	Pels carrers de la Vall i Sant Pere de Rodes	70	350
5	Barri de Setcases i Estació	60	300
6	Carretera del Port, sortida a les vinyes	25	125
7	Carretera del Port, sortida a la mateixa carretera	80	400
8/11	Barri del Port, quatre refugis distribuïts per aquest indret; no es disposa d'informació de la seva ubicació	130 (total)	650 (total)

■ Fer tertúlia

RAFAEL BORRÀS

Tot apunta que aquest fenomen apareix amb el senyor Tertul·lià, escriptor cristià nascut al segle II. De totes maneres, no em refereixo a aquest tipus de tertúlia, reservada a grans i doctes oradors, ni tampoc a les tertúlies del segle XVII, que únicament eren per a nobles que discutien sobre matèries culturals, especialment literatura. Eren aquestes les tertúlies del marquès de Mondéjar o del duc de Montellano, per exemple.

Vull referir-me a aquelles tertúlies que es fan als cafès de poble, no menys cultes de vegades que les anteriors i portades per homes populars. No són Larra, ni Galdós, ni Unamuno, naturalment, però dins la societat on viuen són tant o més coneguts que aquests. Al meu poble aquestes tertúlies s'han fet en llocs tan emblemàtics com les barberies –a cal Boter, a ca l'Esteve *Imperial*–, i també a les tavernes i cafès. Per esmentar els més coneguts, a can Felip, a la Vila, o a ca la Collans, al Port...

M'he preguntat algunes vegades quines impressions s'intercanviaven; possiblement eren temes ben simples però prou importants per a ells, referents a la vinya, l'hort o la pesca. Crec que han estat debats fructífers per a molts contertulians –terme que, per altra part, s'utilitza ara molt a la ràdio–. Encara fa poc vaig veure un grupet de gent que es concentrava a l'antiga botiga de cal Carreter, per tal de fer tertúlia. Tot canvia, cada cop hi ha menys cafès per jugar a la botifarra i d'aquelles barberies no en queda cap. L'únic lloc que trobaríem amb cert regust d'aquest passat és el Casal del Pensionista. Tot plegat, un clar símptoma de decadència d'una forma de viure en procés d'extinció.

Aquelles estones de debat que jo recordo, com a espectador, no les oblidaré fàcilment. S'hi palpava humanitat i calia per participar-hi una certa dosi d'humilitat, aspectes que sobretot s'apreciaven en la gent més gran; uns valors quasi inexistent actualment. En les tertúlies especials hi participaven homes com els de la fotografia que acompanya aquestes ratlles: en Josep Maria Bes, en *Pelajo* Costart, l'Isidre Bosch, *el Sard*, i en Jaume Borràs. Autèntics pesos pesants de la tertúlia llançanenca i del bon humor. En les seves intervencions no s'hi observà mai la crítica despietada, ni un rerefons polític incomprensiu; de vegades era inevitable polititzar, però sempre es feia tot barrejant-hi unes bones dosis d'humor, cosa que servia de desbloquejador, tot arrodonint la conversa amb rialles. En conec de brillants, d'aquestes tertúlies, des del meu punt de vista, és clar. No a tothom li fan gràcia les mateixes coses.

Avui, l'individualisme i el culte excessiu a la vida privada, juntament amb la proliferació de canals televisius, van en contra de la tradició. D'allò que abans se'n deia tertúlia, ara en diem xats. Em resisteixo a pensar que el gust per la conversa i per l'intercanvi d'idees mori. Encara viu, per sort, en espais més intimistes, en àpats a la barraca tal vegada, amb temes actuals i punyents. Potser hi falta el personatge bromista, burleta, com els d'abans. Malauradament, la tertúlia familiar, una altra institució caducada, aquella que s'encetava a la sobretaula del diumenge i s'allargassava fins a mitja tarda, també ha anat desapareixent de mica en mica.

VICENÇ PUMAREDA

BUXEDA

assessors, s.l.

*Fiscal • Laboral • Mercantil
Comptable • Assegurances*

Nicolás Salmerón
(pàrquing bombers)
Tel. i Fax 972 12 09 94
17490 LLANÇÀ

**ZURICH ASS.
J. BUXEDA
AG. 170066-5**

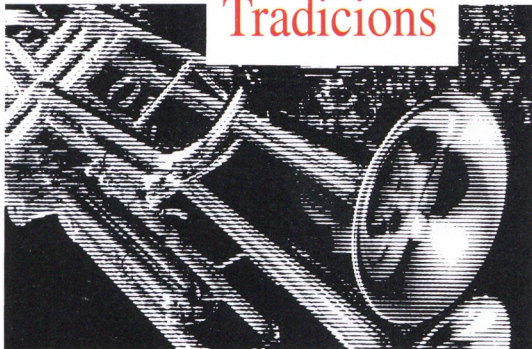
HOSTAL

CAN NARRA

Especialitat en peix

Carrer Castellar, 37
Tel. 972 38 01 78
EL PORT DE LLANÇÀ

**Amb la
Cultura
i les
Tradicions**

Llançà

Av. Reina Fabiola, 2 – Av. Pau Casals, 13
LLANÇÀ

CARNISSERIA...

C/ Major, 7
Tel. 972 38 01 02
LLANÇÀ

Josep

RAFART

XARCUTERIA...

CARNS DE
L'EMPORDA

PRODUCTES ARTESANS...

■ *La immigració francesa del segle XVII a Llançà (II)*

ARNALD PLUJÀ

En aquest segon i penúltim capítol, dedicat a la immigració francesa del segle XVII, tractarem disset nous personatges establerts a Llançà, amb alguns cognoms que encara avui perduren. La majoria dels arribats treballaven a jornal per als grans propietaris de la vila. També hi trobem un ferrer, un barriler, un mestre de cases i un hisendat, Joan Miquel Tolsanes, que en quaranta anys de treball esdevindria un dels homes amb més patrimoni de la nostra població. Pel que fa a estat civil, predominen els casats amb noies de Llançà, però destaquen els casos de dos joves francesos que deixen la muller i els fills a França, en espera de tenir casa o diners per portar aquí tota la família, la qual cosa ens demostra que l'esmentat fenomen migratori difereix molt poc de l'actual.

Joan Carles

“Jo me dic Joan Carles, natural del regne de França, del lloc de Malauza, del bisbat de Cors, de edat de seixanta anys, sóc treballador i visc de mon treball seguint los amos. Hi haurà més de trenta quatre anys que resideixo en aquesta província de Catalunya i no sóc casat, sinó sempre fadrí i tinc una cambra arrendada en la casa de Salvador Giralt, pescador de dita vila de Llançà, en la qual faig mon domicili i tinc una caixa en la qual hi tinc lo pa que menjo i un poc de farina i un magall per treballar a la vinya i un borriquet de pel blanc de edat de nou anys i una vinya de tinença sis vessanes, part vinya i part bosc i no tinc altra cosa.”

Joan Bosch

“Me dic Joan Bosch, del regne de França, del lloc de Banariol, bisbat de Pamiers i tinc seixanta anys i sóc treballador i visc de treballar quatre vinyes que tinc. Hi ha quaranta anys que resideixo a la província de Catalunya, tots los quals he passat en los llocs de Garriguella i Llançà, no tinc ningun parent en dita província. Sóc casat amb Anna, filla de Tomàs de nació francesa, mon sogra i ma muller són naturals de dita vila i tinc quatre fills i una filla, anomenats lo un Pere, de edat vint anys, lo segon se diu Jaume, fadrí, de edat disset anys, lo tercer se diu Can, de edat dotze anys, lo quart se diu Antoni, de edat nou anys i la filla Maria Anna, de edat trenta anys. Tinc una casa parada situada dins la vila de Llançà i quatre vinyes i una burra de pel negra.”

Sisart Tartera

“Jo me dic Sisart Tartera, sóc natural del regne de França, del lloc dit Llach, del bisbat de Sant Flor i tinc quaranta anys i visc de mon ofici i treball de mestre de cases i ha vint-i-cinc anys que resideixo a la província de Catalunya i cinc anys que habito a la vila de Llançà i tinc un germà carnal fadrí, també mestre de cases i sóc casat amb Magdalena, filla de N. Feliu de Marzà i del qual matrimoni tinc un fill anomenat Jaume de edat de tres mesos i tinc una casa arrendada, la qual tinc parada amb alguns mobles i algunes set o vuit botes de vi vermell en lo celler i una vinya situada en la coma de Terra de Abaix i un rossí de pel vermell i una sort de bestiar menut, ço es trenta moltons, vint ovelles, tres borregos i dotze anyells.”

Joan Miquel Tolsanes

“Jo me dic Joan Miquel Tolsanes, natural del regne de França, del lloc de la Garda, del bisbat de Albi i tinc seixanta anys i sóc pagès i visc dels fruits que procediran i corren quaranta quatre anys que resideixo en la província de Catalunya i sempre he passat el temps en la dita vila de Llançà. No tinc ningun parent i sóc casat amb Guialmar, filla de Bernat i tinc tres fills i dues filles, lo un se diu Antoni i Miquel de trenta anys, lo segon se diu Damià, de edat quinze anys, lo altra se diu Cristòfol, de edat deu anys i una filla dita Anna. Tinc una casa situada dins la Força de Llançà, més una altra casa també situada en dita vila, un camp i un mas situat en lo terme de Llançà dit del Estany, amb totes les terres, honors i possessions, dos parelles de vaques i dos rossins.”

Joan Grusia

“Jo me anomeno Joan Grusia i sóc natural del regne de França, del lloc de Vilanova, del bisbat de Pamiers, tinc vint-i-cinc anys i sóc treballador i algunes vegades faig de pastor i visc de mon treball, anant treballant per los amos. Hi ha quinze anys que sóc en la província de Catalunya i tinc alguns parents que no sé quan, ni on habiten i sóc fadrí solter i no tinc ningun fill ni menys hisenda alguna.”

Joan Bruanya

“Jo me dic Joan Bruanya i sóc natural del regne de França, de la parròquia de Sa Fons, del bisbat de Rodés, tinc seixanta anys, més que manco i mon ofici es treballador i visc dels fruits de mas propietats. Hi ha quaranta anys queestic en la província de Catalunya i no tinc sinó que un nebot que se diu Joan Bruanya i sóc casat amb Anna Maria Marianana, filla de Joan Bosch, treballador de dita vila i Anna sa muller. Ma hisenda consisteix en la casa que tinc

en la present vila de Llançà, en lo carrer de Vilella, ben moblada, més les vinyes, la una situada a Campamar i la altra a les Aigües, més un hort clos de paret i en lo celler de dita casa tinc trenta botes de vi claret i deu de vermell, més una burra de pel negra i quatre bucs de abelles.

Bernat Casanyes

“Jo me dic Bernat Casanyes i sóc natural del regne de França del lloc de Auixó, bisbat d’Auixó, tinc cinquanta anys poc més ho manco i mon ofici es barriler i visc de fer barrils. Hi ha trenta anys que residesc en la província de Catalunya dels quals hi ha vint anys que habito a la vila de Llançà. Sóc casat a quinze anys amb una filla de N. Rostell i no tinc ningun fill ni filla. No tinc altra hisenda que una casa arrendada en dita vila de Llançà amb algun moble i les eines de mon ofici amb alguna poca de fusta i un poc de rabassa sembrada que importa una vessana i mitja de terra i algunes trenta botes de vi vermell i claret produïdes de un arrendament que tinc amb lo abat de Sant Pere de Rodes i no tinc altra cosa.”

Duran Bonora

“Jo me dic Duran Bonora i sóc natural del lloc de Banauela del bisbat de Sant Flor de Ubèrnia del regne de França i tinc trenta anys poc més o manco i sóc treballador i visc de mon treball i dels fruits que cullo. Hi ha quinze o setze anys que estic en la província de Catalunya. Sóc casat amb Jerònima Riera i ma muller es natural de la dita vila de Llançà, lo que tinc es una casa situada en la present vila la qual es de dita ma muller, moblada de segona ma, tinc quatre botes de vi en lo celler i tinc una vinya de sis vessanes poc més o manco en lo territori de Matalcald del terme de la vila de Llançà i un hortet que també es de ma muller també situat en dita vila i no tinc altra cosa.”

Antoni Gaso

“Jo me dic Antoni Gaso i sóc natural del regne de França del lloc de Auriach del bisbat de Sant Flor, tinc vint i cinc anys i mon ofici es treballador i visc treballant, part seguint los amos i part pescant. Hi ha dotze anys que estic a la província de Catalunya los quals he passat cinc anys en la present vila de Llançà i los demás en la Selva. I no tinc cap parent a Catalunya ni tampoc sóc casat ni tinc fills ni filles ni niguna casa en propietat, cabals ni diners comptants.”

Joan Dellers

“Jo me dic Joan Dellers i sóc natural del regne de França del lloc de Vilafranca del bisbat de Pelligorre i tinc vint i un anys poc més o manco, mon ofici es treballador i visc del treball per los amos. Hi ha deu anys que sóc en la província de Catalunya que he passat en diferents llocs i no tinc ningun parent que sàpiga en dita província i no tinc

ninguna casa ni hisenda, ni propietat, ni diners comptants.”

Joan Freixach

“Jo me dic Joan Freixach i sóc natural del bisbat de Pamiers del regne de França. I tinc trenta anys poc més o manco i mon ofici es ferrer i estic en una casa parada en la vila de Llançà. Hi ha deu anys que estic en la província de Catalunya los quals he passat en diferents llocs i viles. Hi ha vint mesos que habito en la present vila de Llançà i tinc tres parents en dita província i no se a on habiten i sóc casat amb Marianna i no tinc ningun fill ni filla i estic en una casa arrendada amb alguns mobles de poca consideració i amb les eines de mon botiga i no tinc altra cosa.”

Joan Pons Nofre

“Jo me dic Joan Pons Nofre i tinc més de trenta anys i sóc treballador i visc de mon treball anant guanyant mon jornal i tota ma vida de minyó que estic en la província de Catalunya i en la vila de Llançà i no tinc ningun parent. Sóc casat amb Margarida Bes la qual es filla i natural de dita província. Ma hisenda no consisteix en ninguna casa perquè no tinc casa en propietat, ni cabals i això és la veritat.”

Pere Targevayra

“Jo me dic Pere Targevayra, sóc natural del regne de França, del lloc de Sant Flor de Ubèrnia del mateix bisbat, tinc trenta anys, poc més o manco i sóc treballador i visc de mon treball anant a jornal cada dia amb los amos. Hi ha divuit anys que sóc en esta província de Catalunya i dits divuit he passat entre Peralada, Cadaqués i Llançà i no tinc parent en aquesta província. Estic casat en la present vila de Llançà amb Marianna filla de Francesc Bes, sastre, lo qual era francès i de Margarita natural de Llançà. I dita muller té una vinya, la qual ha aportada en dot i tinc alguns mobles en la casa on estic la qual tinc arrendada i no tinc altra cosa sinó un rossí de pel roig.”

Joan Vergés

“Jo me dic Joan Vergés i sóc natural del lloc de Ruirga del bisbat de Rodés del regne de França i tinc uns vint anys i sóc treballador i algunes vegades treballa amb lo ferrer de la present vila i visc del que guanyo treballant amb los amos i no hi ha sinó dos mesos que he arribat a la present vila de Llançà i no tinc cap parent en dita província de Catalunya i sóc fadrí solter i no tinc ninguna casa, ni hisenda, ni cabals i això és la veritat.”

Lluch Fut

“Jo me dic Lluch Fut i sóc natural del regne de França del lloc de Vellanet del bisbat de Mirapeix i tinc trenta anys, sóc treballador i visc de mon treball seguint los jornals i

ARNAU PUJA

Al segle XVI ja existia a Llança el mas de l'Estany, etimologia que procedeix del petit llac gairebé immediat i dessecat fa un centenar d'anys, fins esdevenir l'actual camp situat a l'extrem oposat de la urbanització Sant Carles. Dita heretat pertanyia a un tal Poch i fou adquirida al segle XVII per Joan Miquel Tolsanes, un francès establert a Llança i que d'ençà fins als nostres dies coneixem pel seu nom

los amos i aura tres mesos que residesc en la província de Catalunya i no tinc ningun parent en dita província i sóc casat i tinc una muller en França, la qual i sos pares tots són francesos i no tinc ninguna cosa sinó un dobló que me deu lo dit mon amo a raó de la soldada i no tinc altra cosa.”

Antoni Planya

“Jo me dic Antoni Planya i sóc natural del regne de França de la vila de Marsellant i tinc trenta anys i mon ofici es treballador i visc de mon treball anant a jornal darrera los amos hi ha de quinze anys que estic en la província de Catalunya i no tinc ningun parent en dita província i sóc casat en la

present vila de Llança amb Gabriela Dages, la qual i sos pares tots són francesos i no tinc ningun infant i ninguna propietat, ni altra cosa sinó alguns pocs mobles vells.”

Arnau Salva (Salvat)

“Jo me dic Arnau Salvat i sóc natural de la vila de Carla del bisbat de Mirapeix del regne de França i tinc quaranta anys i sóc treballador i visc de mon jornal en casa dels amos i haurà alguns tres mesos que estic en la present vila de Llança del principat de Catalunya i estic casat amb una noia de dita vila de Carla i tinc en ella ma muller i dos fills i no tinc ningun parent ni ninguna cosa.”

Entrevista a Juanjo Serrán

■ *“Les persones que vaig conèixer a l’Uruguai et donen el que no tenen, són molt agràides”*

L’agost passat va col·laborar-hi en un projecte humanitari

MONTSE TARDIU

El del 2004 haurà estat per en Juanjo un dels estius més inoblidables de la seva vida. Aquest jove sociòleg llançanenc va viatjar fins a l’Uruguai per tal de coordinar un projecte humanitari.

Va néixer a Màlaga, però des que tenia tres anys viu a Llançà. En Juanjo Serrán Báez va estudiar al Col·legi Pompeu Fabra i va formar part de la promoció que va estrenar els barracons de l’IES Llançà. Com a carrera universitària va escollir la Sociologia i ha estat quatre cursos estudiant a la Universitat Autònoma de Barcelona, a Bellaterra, vivint entre setmana a la Vila Universitària d’aquest complex educatiu.

Mitjançant la Fundació Autònoma Solidària, una mena d’organització no governamental associada a la UAB, va estar gairebé un mes a l’Uruguai, copsant la crua realitat d’altres maneres de viure... o de patir.

• **On vas estar de l’Uruguai?**

– A Las Piedras, una ciutat que es troba a vint minuts de Montevideo. Al sud-est del país.

• **En quin projecte participaves?**

– Vam anar-hi tres alumnes de la universitat, Clara Pascual, Gemma Uix i jo mateix, que feia de coordinador. Hi havia diferents projectes. Un, anomenat *El Club del Niño*, consistia a estar amb la mainada d’entre sis i dotze anys, a l’hora del pati. Els preparàvem activitats i, sobretot, parlàvem molt amb ells. L’altre projecte, *Caiif*, tractava d’ajudar les mares amb fills petits, per tal de prevenir l’abandonament de nens de fins a quatre anys. Havíem d’estar amb les mares i els seus fills al mateix temps.

• **En quina situació viuen aquestes mares?**

– Tenen molta informació, però no la fan servir. Són noies adolescents, d’uns setze anys, moltes de les quals no saben qui és el pare de les seves criatures. Hi ha molta pobresa i la crisi de l’any 2002 va afectar molt aquest tipus de població. Van tocar fons.

En Juanjo Serrán explica que la granja on els voluntaris van viure aquell fred mes d’agost –allà era

Els joves catalans amb els uruguaians, rient malgrat tot

hivern– es coneixia com La Huella i que l'assentament on vivien els nens i les mares als quals ajudaven es feia dir Villa Ilusión.

- **Com viuen aquelles persones?**

– En barraques i en qualsevol moment poden fer-los fora. De fet, només poden estar-s'hi fins als vint-i-un anys, a la granja. Les persones que viuen allà són molt infravalorades per la resta de la població i, fins i tot, els hi llancen les escombraries. Em va cridar l'atenció una nena que hi vaig conèixer que em va dir que no volia estudiar perquè allà això no servia de res.

- **Com són personalment?**

– Són molt agraïdes. Et donen el que no tenen i et demostren contínuament aquest agraïment. Els nens, per exemple, ens regalaven dibuixos. Quan vaig arribar-hi, em preguntava: Què hi faig aquí? I vaig arribar a la conclusió que el que vam aportar a aquelles persones va ser el nostre temps.

- **Quin tipus de govern polític hi regeix?**

– És una república democràtica de dretes. (Als pocs dies de realitzar l'entrevista, les eleccions uruguaianes eren guanyades, per primera vegada a la història del país, per un partit d'esquerrres).

- **Només m'has parlat de dones i nens. I els homes? Què fan?**

– Es desentenent dels fills. En el fons, és una societat intolerant i antiquada, tant amb les dones i els fills com amb el respecte cap a persones d'altres races i els homosexuals. Més o menys, tal com estàvem aquí fa cinquanta anys o més. Abans, La Huella era una comunitat on vivien famílies, però actualment s'han dividit en barraques i hi ha adolescents que, quan eren nens, van ser abandonats pels seus pares. En una de les fotos estic amb un noi, en Mario o Marito, que pateix una paràlisi cerebral i, per tant, ningú no va voler adoptar-lo. Quan va néixer, el van llençar a les escombraries. La germana va morir i ell gairebé no s'aguantava dret, a causa de la seva malaltia.

- **Què tal era el menjar?**

– Molta pasta, cada dia cuinada d'una manera diferent, i arròs. De fet, el tipus de menjar era força europeu, però només vam tastar carn un dia. Allà, la carn és per a l'exportació i a ells els la venen molt cara.

CARA PASQUAL

Una barraca semblant a les que allotgen les joves mares de Villa Ilusión.

A baix, en Juanjo amb Marito, adolescent amb paràlisi cerebral que ningú no va voler adoptar.

LEO

- **Hi tornaries?**

– Sí, si puc, hi tornaré. Tinc un deute moral amb aquella gent.

- **Parlem de Llançà...**

– Durant els quatre anys que he viscut a Bellaterra, he dit amb orgull que sóc de Llançà, perquè, encara que els de Barcelona ens diuen pagesos, ells estan esperant la mínima ocasió per venir cap aquí uns dies. De Llançà, m'agrada la possibilitat d'anar a mar o a muntanya. I que encara no ha perdut la seva essència de poble.

- **I actualment què fas? Treballes?**

–Ara, al novembre, començaré un postgrau sobre mediació i integració social, però busco feina.

Aquells vells oficis extingits (XIII)

El pouaire, en el subsòl

MIQUEL FA

D'un ahir llunyà; apropant-ho.
Un poc borrós i molt difícil.

Hi veiem una vall enronxada de muntanyes, llindant amb el mar.

Un bon fondal de terra generosa i uns rostos de pasturatge. Una riera que raja i un voramar esquerp.

Un bon lloc. Una bonica postal.

En la visió, ho tenim imprecís i obscur; ho tenim malament.

És fosca la imatge. Enterbolida.

Emperò, hi veiem algú; és poca gent, que es belluguen i van a la seva.

També algú que s'acosta, que ve del nord; una caterva; potser abruços que, badocs, sense pensar-s'hi gaire, hi palplanten una llança i s'hi queden.

Després, encara en vingueren més i de més enllà.

Gent de passada que s'aturaven i s'hi establien i gent que no s'aturava.

A la motxilla hi duïen els afanys; cercant món.

Aquí, càvec i aixada; aixada i càvec i voramar per roquejar.

Ganes i alè.

Poques preguntes i poques respostes.

Als que hi eren i als vinguts.

Grisa la terra, blavós el mar i, més que res, la tramuntana. País de vent.

País d'amics i de renyits. De penes i de goigs.

De tot i ben escampat.

A tothom una mica.

I algú en un barracot hi va obrir una taverna, un hostal.

Calaix i estalvi. Guardiola, per començar.

Prompte, al resguard del Castellar, els pescadors s'hi van fer unes cabanes.

Vila i Port. Poble.

Horts, matolls, herbam i pesca.

Salanques, rostos i mar.

En abundor, lledons i móres en el riberal.

Aranyons i cosconilles en els vessants.

I les gropades alterant la monotonia, trons i llamps. El mal temps.

Ventades de vent.

Bufava fort la tramuntana. Batia els finestrells. Arrencava alguna teula, feia somoure les plantes i "regirava els olivers". Emperò, tot i això, les ratxes no malmetien l'hostal ni tampoc tombaven la llança, però sí que esbatien les malures. Bonancenc aquest, el nostre espai, tanmateix.

RAFAEL CORCOLL

Pedra de poalanca

La gent no s'espantava pel vent, s'hi avesava, s'hi acostumava.

I l'aigua? A la riera.

I al subsòl aquífer, que ho era.

Pous? Pous!

Es van fer pous.

Pel terme i també a les cases, a les eixides.

A les finques per regar on, fins i tot, hi criaven una anguila que un dia, pescant-la, se la crusprien, fent-ne un àpat de debò.

Pous. Aigua! Beneïda aigua.

Els més primitius eren com olles. Els fons com cassoles, que s'estrenyien pel brocal. Fets de paret seca i poc profunds, que recollien i retenien les aigües somes.

Més recents, més a prop nostre, ja es van fer millor.

Buscant-ne la possibilitat de la deu d'aigua i fent-los d'obra ferma, més consistents. (Els saurís daven consells).

Ho situaven, ho marcaven i es començava l'excaació.

Havien de baixar l'anella, socavant-la de mica en mica i a poc a poc, amb compte que no es torcés; baixant-la evitant esllavissades perilloses i enfondint fins a trobar l'aigua, fins a trobar la deu. Hi posaven tot el seny.

S'havia de revestir tot el clot i per fi coronar-lo.

Els pouaires.

Treball dur i perillós, el de la gent que feien pous.

Els armaven un trespeus i amb una corriola alliberaven de les terres sobreres el forat, essent el pouater de debò, aquell més agosarat i més experimentat; aquell que treballava en el fons, arriscant-se en l'empresa, valent i decidit.

Eren homes forts i atrevits. Feien equip i sempre li feien cas al cap de colla, formalment, tal com havia de ser.

Hem vist uns pouaires de prop nostre.

En Lluís Fulcarà, en Vicenç Bes i en Joan Bonareu.

En Lluís era un home ferreny de còrpora i coratjós de caràcter.

En Vicenç s'encarregava d'enfondir el clot. Picava, gratava i baixava l'anella. Feina arriscada la d'en Vicenç, quasi temerària.

En Joan, amb un poderós motor, succionava l'aigua que assolava en el forat, en el fons. El fons del clot.

RAFAEL CORCOLL

Un vell pou, al mas d'en Gifre

Les finques tingueren el seu pou i amb el regadiu milloraren les collites.

Els horts llançanencs. Les salanques.

La fanga i el rampí.

Les trumfes, l'enciam, les tomates, les cols i el bròquil.

La gent no es planyia. A la terra baixa, s'hi ajudien. L'esquena se'n dolia.

Van fer-se pous artesianos; forats molt fondos.

S'ampliaren les intencions, els propòsits, els projectes.

Es va conduir l'aigua a les cases en una feta extraordinària. Una feta històrica, que va canviar el poble. Aigua a domicili!

Els càntirs i les trobades a la font, ja no. Ni càntirs, ni trobades.

Ni la font de la Creu. Ni la font del Grill. Ni les poalanques.

Estem ficats en un altre temps.

Més fàcil. Més còmode. Ve-t'ho aquí.

Flaix

■ *La roda de les hores*

El poble és un, les visions que en podem copsar són diverses.
Des d'allò que hem convingut en anomenar bon temps, el dia quiet i assolellat que no és notícia –de fet, quan els meteoròlegs fan més cara de pena–, fins a les nevades, tan cares de veure,

VICENÇ PUMAREDA

aquí a casa nostra. Després, els aiguats i els llevants en mar, que sovint van de bracet. I, és clar, inevitablement, la tramuntana, què voleu...

Recordem ara uns vells versos que Mario Cabré va escriure a l'Hotel Berna; un i altre no hi són ja: *"En la rueda de las horas / Llançà se detiene, y cambia"*.

VICENÇ PUMAREDA

VICENÇ PUMAREDA

VICENÇ PUMAREDA

VICENÇ PUMAREDA

VICENÇ PUMAREDA

■ La notaria de Llançà (II)

ÈRIKA SERNA I COBA
SANTI SOLER I SIMON

Podem aportar també una altra escriptura posterior d'establiment de la notaria, en concret a favor de l'escrivent llavors de Girona, Francesc Felip, datada l'any 1724, en la qual el prior del monestir el proposa per succeir Jeroni Ribas, per quan aquest morí o estiguí incapacitat per fer de notari. El preu de l'entrada a abonar era de dues-centes lliures barceloneses, abonables en dos terminis: el primer en el moment de signatura de l'acord i el segon en el moment de començar a ocupar la notaria. Aquest conveni podia quedar nul si el llavors notari Ribas hagués tingut un fill que pogués succeir-lo, però Felip recuperaria els diners donats de la meitat de l'entrada. El cens anual a pagar s'estipulà en vint-i-cinc lliures. (10)

M.A. Adroer i J. Matas, en el seu estudi sobre la propietat i la regència de les notaries de la demarcació de Girona, posen el cas de la de Llançà com a exemple del model caracteritzat per l'exercici d'un domini directe molt present i determinat, que incideix netament en el funcionament de la notaria: els titulars del domini directe es reserven mecanismes de control i també el nomenament o revocació dels notaris actuants. (11)

Seguint els mateixos autors, entre els anys 1641 i 1644, Gabriel Espigoler, notari per l'autoritat del monestir de Sant Pere de Rodes, en virtut de l'establiment que li féu el prior d'aquell monestir el 1616, va deixar en testament els seus drets com a senyor útil als administradors de la confraria de Nostra Senyora del Roser. Aquesta confraria establí, al seu torn, el notari Esteve Fàbrega, al qual succeí l'any 1644 Antoni Falcó. En aquest moment el monestir decidí i aconseguí recuperar el control de la notaria, tot reclamant la prelació d'acord amb el seu dret de fadiga. El 10 de setembre de 1645, el prior de Sant Pere de Rodes rep les escriptures notariales dels darrers anys de mans dels pabordes de la confraria. El monestir recuperava així, després d'haver-lo perdut només durant quatre anys, el control directe de la notaria, sense altres parts que s'interposessin entre ell i el notari gent.

Tots els registres d'aquesta notaria permeten observar que els notaris que la regien, directament o a través dels seus substituïts, n'eren al mateix temps els senyors útils. El primer dels registres correspon a l'any 1547, moment en el qual actua Galceran Falcó, com a substituït de Joan Viu, notari i senyor útil de la notaria. Entrat el segle XVII, n'és titular l'esmentat Gabriel Espigoler Alzina, notari públic de Llançà i senyor útil i propietari de la notaria. La successió de

notaris senyors útils es manté ben bé fins a la fi del segle XVIII. Narcís Morales Clapera s'intitula "*notario y escribano público y real en todos los dominios y señoríos de su magestad, aprobado por el real y supremo Consejo de Castilla, con domicilio en la villa de Llançà.*"

Josep Clavaguera, en la seva monografia dedicada a Llançà, apunta el paper destacat que tingué la família Morales, procedent del sud de l'Estat, al llarg dels segles XVIII i XIX. Aquesta família aplegarà sota el seu domini l'administració de les propietats de l'abadia a Llançà, la notaria de la vila i el comandament de les institucions municipals. (12) El primer Morales es documenta en data del 1723, com a cirurgià del castell i terme de Foixà, casat amb Isabel Macià, i tingueren dos fills. Joan Morales Macià, després d'una estada a Besalú com a notari, el 1752 començà a exercir a Llançà, fins al 1802. Maridà amb Maria Clapera Vilardell i d'entre els fills un seguí l'ofici patern a la mateixa vila. (13) Narcís Morales Clapera començà a fer d'escrivent a casa per passar a ocupar la notaria fins al 1830, (14) quan, a la vegada, la cobrí el seu fill Josep Maria Morales fins al 1860 (15), tancant més d'un segle de vinculació d'aquesta nissaga amb la notaria de la Mar d'Amunt empordanesa.

Un fet molt remarcable a destacar d'aquesta família fou la seva actuació curosa durant els diferents conflictes bèl·lics que assolaren la comarca, tal com explica en un document un nét de la família: "*...en atención de lo muy agradecido que está el Ilustre Cabildo...(con) Narciso Morales, notario de dicha villa de Llançà mediante que son muchas las notarias y escribanias que por razón de las desgracias de las guerras han quedado derruidas, habiéndose quemado o perdido los manuales y documentos pertenecientes a ellas, cual desgracia no ha sufrido la escribania de mi Ilustre principal a motivo del grande zelo y cuidado que tuvieron ... de modo que en las ocurrencias de las guerras del año 1894 y 1808 gastaron de sus propios bienes cantidades de dinero de alguna consideración para esconder y custodiar los manuales y papeles de la citada escribania.*"

El mateix protagonista, Narcís Morales, redactà al final del manual de l'any 1809 una anotació que diu: "*...como por razón de las críticas circunstancias de la actual guerra y temeroso de lo que ha pasado en las anteriores, perdiendo y malvaratándose muchos manuales y demás escrituras de la notaria de dicha villa de mi cargo que ha causado grandes disturbios y pleytos, determiné luego que empezó el bombeo en la villa de Figueras que fue en el día treze junio*

del año pasado de 1808, retirar y esconder ... en puesto seguro (como comprendí) todos los manuales y demás escrituras y papeles de la dicha notaría en donde se mantuvieron recondidos hasta el día quince del presente mes de maio (1809)".

El problema fou que part dels llibres i documents amagats aparegueren després ratats, però el mateix notari confessa que els tornà a copiar novament, tant els seus com els del seu pare (16). Aquesta intervenció per protegir els protocols notariais es veié recompensada per part del monestir de Sant Pere de Rodes amb l'establiment perpetu a favor de la família Morales, sempre que fossin notaris en la notaria del districte de Llançà, i una reducció del cens a

pagar de només deu lliures barceloneses pel dia de Nadal i de dos capons d'entrada "bons i gordos" i per l'establiment també perpetu en l'edifici del castell de Llançà amb "...entrada, bodegas, tinajas de piedra, pesebre, patio, cárceles, junto con la oficina o curia que es al bajo de la misma casa, y pieza de oficina de la notaria". (17)

Josep Tauler, amb títol reial del 27 d'abril del 1861, l'ocupà només quatre anys, ja que morí. I, per últim, Joan Majuelo Montiel, amb títol de notari expedit el 28 de març de 1866, la cobrí fins al setembre de 1894, en què havia estat traslladat a Reus, però per malaltia i posterior defunció, no pogué anar-hi; tampoc es va cobrir aquesta vacant. (18)

JAIUME T. PRIM

*Sant Pere de Rodes,
sempre present en els orígens històrics
de la notaria de Llançà*

NOTES:

- (10). AHG. Notaria de Figueres. *Manuale* del notari Bonaventura de Gayolà, núm. 904, f. 49v-51v.
- (11). M.A. Adroer i J. Matas. *Op.cit.* pàg. 496.
- (12). J. Clavaguera i Canet. *Op. cit.* pàgs. 86-87.
- (13). Tenim coneixença d'un altre fill, Baldiri Morales Clapera, que l'any 1798 signà capitols matrimonials, on apareix com a "jove escriptent de la vila de Llançà", amb Maria Francesca Bonafont, donzella, filla del notari reial i públic de Montagut, Francesc Bonafont, i de Marta Mañach (AHG. Notaria de Figueres, Manual del notari Antoni Gorgoll, núm. 836, f.136v-142v).
- (14). ACF. Notaria de Figueres, *Manual de escrituras públicas* dels notaris Narcís i Joan Gay, núm.184, f.447v-448v, on es publica i transcriu quatre anys més tard el testament de Narcís Morales Clapera, que el 1830 havia lliurat a la seva dona, Teresa Morales Torres, on nomena com a marmessors la seva muller, el seu germà Baldiri, notari reial i

públic de la vila d'Olot, Josep Puig Bataller, comerciant de Begur, i Baltasar de Cremadells, hisendat de Figueres.

- (15). ACF. Notaria de Cadaqués, *Protocolo* del notari Joaquim Cardona, núm. 1, f.62v-63v.
- (16). ACF. Notaria de Llançà, *Manual de las escrituras públicas* dels notaris Joan i Narcís Morales, núm. 2. Aquest volum porta cosit al final un quadern amb 42 folis esquinçats, amb fragments d'escriptures del 1801.
- (17). ACF. Notaria de Cadaqués, *Protocolo de las escrituras públicas y otros contratos públicos* del notari Joaquim Cardona, núm. 1, f.60r-63v. Es fa referència expressa de com la documentació notarial de Llançà conservada en aquell moment data del segle XVII, amb la consegüent pèrdua de volums anteriors. També és d'interès consultar el volum segon de la notaria de Cadaqués de l'any 1834, en concret una escriptura de transcripció del 4 de febrer.
- (18) ACF. Notaria de Llançà, *Protocolo de los instrumentos* del notari Joan Majuelo Montiel, núm. 79, f.123r.

La família Morales, procedent de Sevilla, ocupà la notaria de Llançà en els segles XVIII i XIX, al llarg de tres generacions: Joan Morales Macià, Narcís Morales Clapera i Josep M. Morales Torres. L'antic palau de l'abat fou la seva residència habitual. A la foto, detall del portal d'entrada, amb l'escut abacial.

■ *Les vinyes que no hi són i les que tornen*

No farem la ruta elegíaca i plorosa de les vinyes que ja no hi són, entre altres raons perquè seria un camí quasi tan llarg com el que ens ha portat a visitar l'estat actual del vinyar empordanès.

Deixem, doncs, de recordar les vinyes costaneres de Llançà, o les dels raïms moscats de Colera o les que foren en feixes tan ben dibuixades com les que hi havia passat Valleta, després de la via, guarnides de figuerasses. O aquelles altres del Port de la Selva, més poètiques que cap altra a Catalunya ja que varen inspirar els versos sonors de Sagarra o les imatges complexes i profundes de mestre J.V.Foix, vinyes avui pastura de turistes desvagats. Certament no en traurem res d'enyorar les vinyes que ja no hi són. (...)

A Colera, camí de l'ermita de Sant Miquel, a sobre Molinars, passant per la pista que voreja el coll d'en Poca Sang –el nom s'ho val!– ja hi verdegem els ceps joves, en pendissos de pissarra musca, mirant el mar tornassolat de blau i or. Igualment, en algunes feixes de Garbet, passat cap de Ras, enmig de pins i ginesetes, literalment penjades sobre el mar, alguns claps

EDUARD PUIG I VAYREDA
L'Empordà i el seu vi

de noves vinyes hi fan bona patxoca i millors vins, elaborats, això sí, lluny de la costa.

A la Selva de Mar, en una petita finca amagada als ulls curiosos, es distingeix la vinya ufanosa. Es veu sobretot quan puges al monestir de Sant Pere. És el mas Estela, que ha retornat al poble l'orgull de poder-se dir amb propietat vinater. Aquells vins mítics de la Selva, amb una altra filosofia, amb un estil diferent i actualitzat, amb una qualitat millorada i reflexionada, tornen a ser possibles. Vins de fons mineral i record de garriga, dolços alguns, potents –èpics– els altres.

Al terme del Port de la Selva s'han recuperat algunes velles feixes de la banda de la Perafita, sota el Pení, per plantar-hi noves vinyes al denominat Pla de les Taules. També prop del poble hi ha un bon tros de vinya jove, com deia el poeta: "seguint la vinya passant el port..." (...)

La nostàlgia de les moltes vinyes que ja no hi són i dels vins que mai no beurem s'esvaeix davant l'alegria de les poques vinyes que tornen i de la copa de vi que tenim al davant. I és que la gent del vi som resignats i de bon consolar.

■ Una vida vora el mar

ins un món que evoluciona a velocitats vertiginoses resulta fàcil perdre de vista l'horitzó. Nosaltres tenim la sort de viure a la Costa Brava, sens dubte una de les més belles del planeta. Juntament amb la nostra costa i el nostre mar, anem obrint-nos camí avançant per les diferents etapes de la vida.

ESTHER SÁNCHEZ I GARRIGA

La infantesa

Plena d'innocència, confiança i despreocupació.

Un món on la canalla, engrescada en el joc i sense adonar-se'n, va impregnant-se lentament d'un mar relaxat i somrient que els fa costat. És temps d'aprenentatge.

El dia tot just ha començat i l'espai ja està ple de rialles, crits i colors.

Ladis. Jugant a la platja.
Oli / tela 55 x 46 cm

Ladis. Mar enfurismat.
Oli / tela 55 x 46 mm

La joventut

Obrim una nova etapa en la vida.

L'esclat de noves emocions i el descobriment d'un món ple de sensacions inexplorades en són els protagonistes.

La joventut ens sorprèn com una explosió energètica on les hormones descontrolades i la plenitud de l'espontaneïtat acompanyen l'esperit aventurer.

La maduresa

Sentim el pes de la responsabilitat. Fem els deures i complim amb les obligacions. Igual com les barques de bou, aixequem la mirada i contemplem el mar dins la seva immensitat amb l'esperança d'haver pres la decisió correcta, aquella que ens apropa a l'estabilitat i a la seguretat.

Ladis. Bous - Oli / tela 33 x 55 cm

La vellesa

Etapa de serenor, coneixements i reflexions.

Anys d'experiència, moviments pausats, costums centenaris, acceptació dels nostres límits i canalització de l'energia.

El sol es pon lentament darrere les muntanyes i nosaltres notem una escalfor tènue a tot el cos. És llavors quan l'ànima se'ns omple d'alegria al contemplar aquella mar amiga que sempre ens ha fet costat. I un cop més llancem el llagut a l'aigua i ens deixem abraçar per ella.

Ladis. Vell mariner - Oli / tela 38 x 46 cm

Agraïm la col·laboració desinteressada del pintor Ladis, en deixar publicar els seus quadres.

■ *Greuges i desmemòria històrica*

FREDERIC RIERA I MALLOL

Hom tenia la ferma disposició de no tocar més el tema de la malfurada Guerra Civil espanyola i la posterior postguerra. Els fets lamentables d'apologia del franquisme i de clara mentalitat jacobina ocorreguts a Llançà en ocasió de la processó de la Verge del Carme, al Port, el 16 de juliol, han fet necessari modificar la meua opinió. El franquisme fou una dictadura sinistra i cruel, que perpetrà actes de genocidi i crims contra la humanitat durant prop de quaranta anys. Tot això es pot perdonar, però no oblidar, i menys banalitzar, com sembla que pretenen algunes persones.

Al llarg del segle XX, la humanitat va arribar a nivells de destrucció i barbàrie mai coneguts abans. Davant d'aquestes mostres insòlites de brutalitat calculada fredament, els pensadors, escriptors i artistes havien de prendre partit i comprometre's d'alguna manera. No cal dir que a Espanya i a Catalunya aquesta manera de posicionar-se davant les atrocitats del segle passat es va complicar de manera extrema a causa, com a mínim, de dos fets històrics: els quaranta anys de dictadura militar repressiva i la delicada operació política de la transició, amb la seva càrrega de desmemòria negociada. Vàrem aconseguir una Constitució amb el soroll de sabres volant sobre el cap de tots plegats.

La Guerra Civil (1936-1939) va ser un dels períodes més dramàtics de la història de Catalunya i d'Espanya. Sobre aquests anys s'ha escrit molt i s'han publicat reportatges, llibres i entrevistes. Últimament s'han fet, a més, alguns treballs periodístics notables que han ajudat a restablir un cert equilibri. Perquè no cal oblidar, i hem de ser-ne conscients, que aquesta guerra, durant molts anys, s'ha explicat només des de la banda dels vencedors, els mateixos que s'havien rebel·lat i que van desfermar una tragèdia humana en la qual es van assajar les atrocitats que castigaren la resta d'Europa poc temps després. La Guerra Civil no només va confirmar l'existència de les dues Espanyes de Machado, sinó que va dividir societats i famílies. La retirada, l'abandonament de la casa i els béns, la rendició. Caravanes de perdedors que buscaven un refugi, encara que fos més enllà de la terra coneguda. Carreteres plenes de gent abatuda, amb homes i dones de totes les edats. I amb nens, molts nens.

Milers de persones que van ser privades de llibertat, vivint en condicions d'esclavitud o que, en el pitjor dels casos, van desaparèixer d'un dia a l'altre. D'aquests fets cada vegada se'n té més informació, perquè han sorgit a la llum dades prou reveladores gràcies a l'aportació de testimonis i d'historiadors. La necessitat de fer saber què va passar durant el franquisme es fa imprescindible més que mai, quan paral·lelament hi ha vestigis d'aquella dictadura que es resisteixen a desaparèixer. Un d'aquests és la Fundació Nacional Francisco Franco, que en els seus estatuts explicita l'objectiu de legitimar l'aixecament militar del 18 de juliol de 1936. Mentre aquesta fundació s'ha mantingut amb diners públics per conservar els arxius del dictador, els de la Generalitat republicana, de partits polítics, sindicats i institucions de Catalunya, robats o espoliats després de la guerra, no s'han retornat. Sota el pretext de conservar la unitat de l'Archivo Nacional de la Guerra Civil, a Salamanca, el seu fons encara continua confiscat.

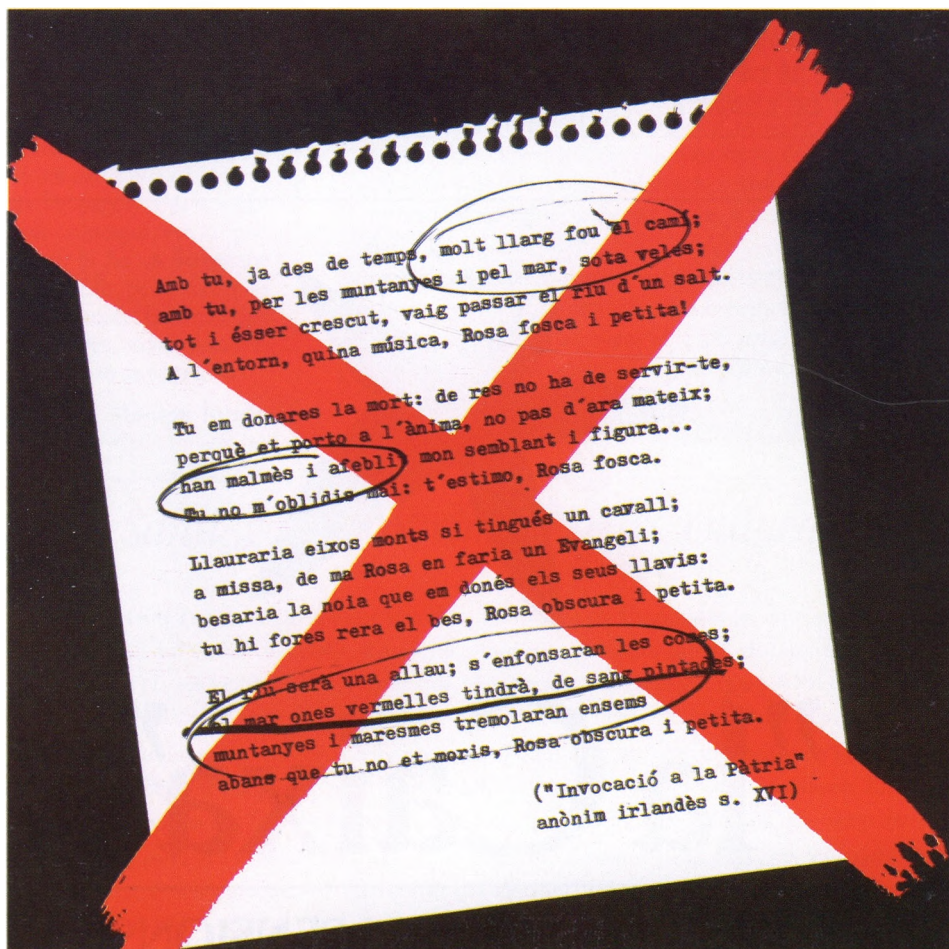
Tot això sense oblidar que trenta anys després de la mort del Caudillo algunes vies públiques de Catalunya encara conserven noms amb referències directes a la dictadura, o que en alguns pobles i ciutats encara perdura la simbologia franquista. Records d'una època que durant quaranta anys va passar per alt drets i llibertats, un insult històric. El 2002, al novembre, el Congrés dels Diputats va aprovar una resolució de condemna al cop d'Estat del 1936, per la qual es comprometia a oferir ajudes per localitzar les restes dels desapareguts republicans. Encara no s'ha donat compliment a la llei, en contrast amb les subvencions rebudes per organitzacions de caire franquista. Es manté una desigualtat de tracte davant dels tribunals i altres institucions de l'Estat, que han impedit aclarir les circumstàncies de la mort dels vençuts i també que poguessin els seus familiars donar-los una sepultura digna. Recentment, l'Estat espanyol ha destinat diners per exhumar i repatriar des de Rússia els cossos, molt respectables, de voluntaris de la División Azul, el grup militar ofert a Hitler com a suport a les tropes nazis durant la Segona Guerra Mundial. Es calcula que a l'Estat espanyol hi ha més de trenta mil cossos, també molt respectables, que romanen en fosses comunes, incloent-hi el del poeta Federico García Lorca.

Els esdeveniments no poden fer oblidar aquelles víctimes, amb les seves debilitats i febleses, les seves difícils eleccions, la seva immersió en les contradiccions d'una època. Això no fa el seu gest més heroic, sinó més humà. La història els ha de recordar. El que menys mereixen els caiguts en la repressió que seguí a la Guerra Civil espanyola és una deformació de la seva trajectòria. Es van guanyar, amb el seu sacrifici, la veritat. Fou una complexa situació, massa fàcil de jutjar coneixent el final de l'obra. Es tracta d'una veritable trobada amb la història, menys destinada a la recerca del pecat que al significat dels esdeveniments que van fer possible la barbàrie.

Per entendre-ho, convé tenir present la diferència entre història i memòria. La història és un assumpte del coneixement, mentre la memòria és una actitud moral. Una actitud moral que s'enclou en dues

paraules: dol i deute. El dol consisteix a dirigir una mirada a la barbàrie i fixar-la en les víctimes i els hereus. El deute són les víctimes, que no tenen cap color polític. És propi de la víctima ser innocent i hi ha innocents a tots els camps de batalla. Un dels aspectes ressenyables que ens han portat aquests més de seixanta anys de distància és el d'haver obert la mirada compassiva cap a les víctimes causades pels vencedors. El deute completa el dol, en reconèixer la vigència de la injustícia comesa.

Ens cal no oblidar. Els governs espanyols continuen negant-se a condemnar oficialment el franquisme, tot considerant-lo, sembla ser, capítol tancat. Cal no oblidar mai que el feixisme lliga sempre les llibertats. I on no hi ha llibertat autèntica, no hi ha justícia. Cantava el gran Brassens: "Morir per les idees, d'acord, però de forma lenta i, si pot ser, amb una mica d'afecte".

Restaurant

LA VELA

ESPECIALITAT EN PEIX

Av. Pau Casals, 23 (davant de la capella)
Tel. 972 38 04 75
EL PORT DE LLANÇÀ

RESTAURANT CLUB NÀUTIC LLANÇÀ

Moll Jordi Canal
EL PORT DE LLANÇÀ
Telèfon 972 38 05 17

”la Caixa”

**CAIXA D'ESTALVIS I PENSIONS
DE BARCELONA**

tres en una

■ SMS

Si alguna cosa ha aportat la telefonia mòbil al món de la cultura és que els usuaris, sobretot els joves, escriuen ara més que no pas ho feien abans, mitjançant els missatges a mòbil, o SMS.

És clar que ja fa anys que el telèfon fix va acabar amb el sa hàbit de la correspondència escrita. I mira que n'és de bonic escriure i rebre cartes!... Perquè per escrit gairebé tothom és més sincer i expressa uns sentiments que, de paraula, no gosaria pronunciar. A banda que el llenguatge escrit és sempre més ric que el parlat.

També, els SMS han posat al descobert, per una banda, la quantitat de faltes d'ortografia que es fan. Només cal mirar alguns programes de televisió que fan negoci amb la facturació i emissió dels missatges escrits pels telespectadors. A part, hi ha un llenguatge propi, gairebé mecanogràfic, per escurçar les paraules. Per altra, a causa del baix cost dels SMS respecte a les trucades, moltes persones escriuen més que mai. I això sempre és bo.

Montse Tardiu

■ Llançà, notes per a la reflexió

Llançà canvia. Llançà està en moviment... Doncs és un poble viu.

Els qui som nascuts a Llançà, els qui van venir de fora ja fa dècades, aquells primers estiuejants que s'han mantingut fidels a la nostra població, tots hem viscut els profunds canvis en la fesomia dels seus carrers, en el seu paisatge en arribar per carretera, en les seves platges i en la seva gent. Llançà ha canviat, de vegades en sentit positiu: augment de riquesa i benestar, també augment dels serveis i atencions als ciutadans; de vegades, les que menys, en un sentit massa desmesurat, sobretot si tenim en compte les generacions que han de venir.

Em balla pel cap que a Llançà no hem hagut de viure una situació de "ho rebento tot en quatre dies", com en altres llocs de la costa, on l'especulació i el desordre urbanístic han hipotecat un futur no tan llunyà com es pensava. Vull dir que, tot i inserir-se dins el fenomen urbanístic produït pel turisme, el creixement que ha experimentat Llançà és perfectament assumible i no massa degradant. Tot i això, s'ha de parar compte i no caure en el sil·logisme fàcil del creixement ràpid amb beneficis desorbitats a curt termini.

A Llançà es viu com a poble. Perquè els pobles també moren, perden població, s'abandonen cases i tradicions... A Llançà tot el contrari, el poble bull amb l'efervescència de les associacions. Quantes n'hi ha? Ja n'he perdut el compte. I obertes a tothom que vulgui participar-hi. Espectacles, dansa, esports, centres de lectura, cursets, fulletons, revistes... L'aspecte cultural i la salvaguarda de la seva tradició es troben segurs. Però mai n'hi ha prou! Sempre resta algun cap per lligar, sempre calen més iniciatives, més feina. El que s'ha aconseguit i mantingut es deu a molts llançanencs que han estat disposats a perdre hores i hores del seu temps lliure, a mantenir viu l'esperit de la seva associació i del poble.

Un dels objectes d'aquest escrit és retre'ls, a ells i a elles, un petit però sincer homenatge, perquè s'ho mereixen. L'altre, en iniciar aquestes ratlles, cercava de convidar el lector uns moments a la reflexió entorn de l'existència del poble i del seu esdevenidor.

Carles Molins

■ El Camí de Santiago: descobriment d'art, cultura, encís i màgia

Fa poc vaig tenir l'oportunitat d'estar uns dies a Santiago de Compostel·la, en companyia d'un gran amic a qui aprecio. Ell em va fer descobrir, d'aquesta ciutat i les persones que la visiten, una espècie d'encantament que envolta tots els seus entorns. De veritat que vaig quedar encisada pel que poden despertar en l'ésser humà tots els rituals a seguir en el món del pelegrinatge. Sobretot en el cas dels que van a peu.

Milers de persones d'arreu tenen un objectiu: arribar a besar el Sant que es troba a l'interior de la bella catedral, grandiosa, enorme. A molts no els importa el temps que invertiran en arribar-hi, ni el sacrifici que els suposarà. La bellesa dels entorns del camí i els moments que es viuen són fabulosos i compensen tot el patiment i els maldecaps que comporta el viatge.

Descobrir Santiago de Compostel·la i la seva crida m'han fet entendre aspectes de la vida que a vegades descuidem. És bo lluitar per allò que desitgem. Ben segur que, a l'altre costat del sacrifici, hi haurà un sant que ens farà veure que ha valgut la pena arribar al final del camí.

Ja ho sabeu. Tots aquells que, en algun moment de la vida, se us plantegi lluitar per quelcom, penseu en el que em va dir una persona que feia el camí: Sempre us quedarà Santiago!

Núria Escarpanter

■ *Cesc, el ninotaire poeta*

Dono per ben sabut que Cesc és el nom artístic de Francesc Vila i Rufas. O, el que és el mateix, el del ninotaire català sens dubte més important de la seva generació o del darrer mig segle.

D'antuvi, fer una afirmació tan categòrica pot resultar agosarat, en tant que poques coses hi ha menys científicament mesurables que els valors artístics. Amb tot, quan s'acumula una tan considerable munió de components i d'una tan elevada consistència, aleshores la cosa ja no ofereix espai per al dubte. O molt poc. Jo no voldria fer d'aquest article una simple crònica biogràfica, sinó, molt especialment, una aproximació global i alhora mínimament aprofundida d'aquesta figura excepcional d'un art considerat per a molts com a menor. Un art al qual, en tot cas, ell ha atorgat una enorme transcendència.

Fill d'un altre il·lustre ninotaire, Joan Vila i Pujol, que signava D'Ivori, es va donar a conèixer l'any 1952, quan començà a publicar un dibuix cada dia al *Diario*

JAUME COMELLAS

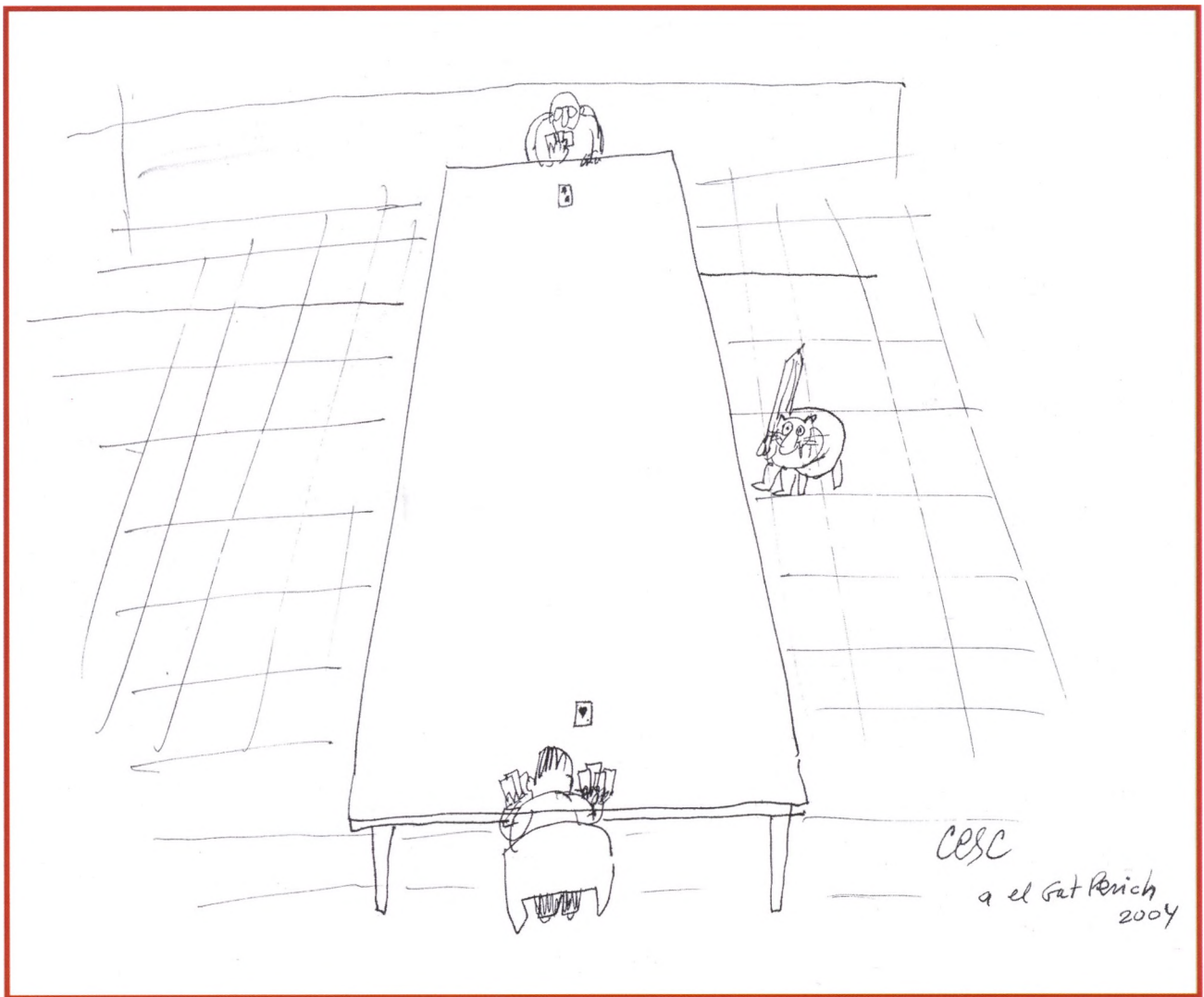
de *Barcelona*, després que el sotsdirector d'aquest mitjà i reconegut crític de plàstica, Alberto del Castillo, l'hagués descobert en una exposició col·lectiva. Comptava tot just vint-i-cinc anys i començava així una trajectòria que ha superat ja de llarg el mig segle d'activitat continuada a diferents publicacions: *Tele/Exprés*, *El Correo Catalán*, *Avui*, *Serra d'Or*, *Cavall Fort*, *Tururut*, *Por Favor* i, darrerament, *Revista Musical Catalana*.

La qualitat del seu dibuix i un sentit molt personal i obert de l'humor aviat van causar un fort impacte entre els lectors del *Diario de Barcelona*, en una època en què el dibuix humorístic, a casa nostra, es nodria en gran part de membres d'una generació que ja havia publicat abans de la Guerra Civil espanyola, com Valentí Castanys, Muntañola i altres que es movien en uns conceptes ja una mica caducs, tot i reconeixent la seva categoria. Cesc, en aquest sentit, va ser el primer ninotaire català modern. I així es va convertir en capdavanter d'una nova for-

VICENÇ PUJAREDA

Cesc, el primer a la dreta, en un acte a Llançà, acompanyat per Ferret, Kim i l'alcalde Salvatella

Dibuix de Cesc a l'àlbum del Gat Perich (2004)

nada, que és la que ha presidit des d'aleshores a Catalunya el dibuix d'humor, amb noms tan destacats, entre altres, com els de Jaume Perich, Òscar Nebreda, José Luis Martín i, posteriorment, Toni Batllori, Farreras i el nostre especialment estimat Fer, cadascun d'ells amb personalitats diferenciades. Una generació que ha fet el relleu a una altra d'especialment gloriosa, de la qual formava part el pare d'en Cesc, amb noms tan il·lustres com els esmentats Castanys i Muntañola, i de manera especial els Junceda, Feliu Elias Apa, Llaverias i altres, que van fer servir publicacions com *Cu-cut*, *El Be Negre* i *Xut* per tribuna pública. En aquest sentit ell és, doncs, el continuador i referent més destacat d'una important tradició a casa nostra.

Superant les imposicions d'una censura enormement dura, Cesc va saber transmetre des dels inicis de la seva trajectòria el batec de l'actualitat, apurant al límit les possibilitats crítiques que se li oferien i fent ús d'un recurs en el qual ha excel·lit: la

volada poètica. Ja sé que pot sorprendre l'esment d'aquest concepte en un tema com el del dibuix d'humor. Però en el cas de Cesc, això crec que és un fet irrefutable.

Ell parteix d'un atot força excepcional en el seu gremi: un dibuix d'una elevada qualitat, que en el seu moment li va valer el primer premi del prestigiós Concurs Internacional Ynglada Guillot (1961) o el premi extraordinari de la Bial del Deporte en las Bellas Artes (1967), entre altres distincions. Aquest dibuix, fet de traços senzills –dóna la sensació que el que fa podria fer-ho qualsevol nen de sis anys–, constitueix la paradoxa de la seva manera de ser personal, la qual es caracteritza per una aparença d'ingenuïtat que mal dissimula una visió profunda i progressista de la realitat. Una visió poètica, en tant que sotja en la dimensió menys perceptible d'aquesta realitat. Dibuix i tarannà estan plenament fosos i això es tradueix plenament a la seva obra. Observem que sovint apareix la figura d'un nen que formula

V/CENÇ PUMAREDA

Grup d'humoristes en el Premi Gat Perich de 1997. Cesc, a l'esquerra, i El Roto mostren els seus guardons

alguna pregunta aparentment ingènua, que en principi ens agafa a contrapeu, però darrere la qual hi transcendeix una fiblada profunda i il·luminadora a redós de la situació real a la qual es refereix.

Poc aimant de posar paraules als seus acudits, la força del seu dibuix i la seva rotunda càrrega plàstica els fan absolutament expressius. Dóna la sensació que li agrada més suggerir que mostrar obertament. Cesc, de forma deliberada o no, sovint aconsegueix la rialla, encara que no sembla ser el seu principal objectiu. Perquè els seus millors dibuixos conciten un somriure reflexiu, que flueix des del dessota i del més enllà de l'aparença. Somriem i pensem més que no esclafim a riure. I, a la fi, un dibuix seu acaba esdevenint un fet que no s'esgota en la visió immediata, sinó que perdura, perquè –torno al principi– és quelcom transcendent.

És la força de l'alè poètic a què em referia abans, que ho envolta i ho eleva tot i que fa que ens sorprengui, ens sotraguegi l'ànim i acabi produint un tipus de satisfacció inexpressable que només trobem en els seus dibuixos, en els seus petits i entranyables poemes gràfics.

Cesc, que ultra ninotaire és un destacat artista plàstic, amb una munió d'exposicions arreu –Barcelona i Madrid, però també Granada i altres ciutats–, és per damunt de tot una persona entranyable, d'una humanitat que mostra a flor de pell la seva naturalitat. I és, així mateix, una persona que estima molt Llançà, vila que l'any 1997 li va atorgar el premi extraordinari de la segona edició del Gat Perich. I a Llançà hi acudeix puntualment cada any, i em consta personalment que de manera molt satisfeta, a cada celebració d'aquest esdeveniment. Tot sigui dit de passada.

■ *Poema surrealista*

Apol·lo cada jorn ixent
a Portlligat la llum aboca.
Entre una barca i un xiprer
—com fulles gegants d'una carxofa—
dues antenes graten firmament
i al rostre del geni fan patxoca.

L'escuma que pentina el vent
—punta de coixí, boixet de roca—
vesteix de Gala el cap de Creus.
I un cigne esplomat dins la cassola
si amb escates i espina fóra un peix,
amb guarniment de peres és una oca.

NARCÍS SUREDA I DAUNIS

Aaxiu

■ *Història del Centre Català del PEN: la defensa de les paraules*

HELENA POL

La internacionalització d'interessos comuns crea estranys companys de viatge, tot i que a vegades permet aconseguir resultats més contundents i efectius. Escric això pensant en la gran expansió de les ONG en les últimes dècades del segle XX. Alguns discuteixen la pèrdua de la independència de les ONG (Organitzacions No Governamentals), que van sorgir com a contrapès per pal·liar les deficiències socials dels estats. Ara, ja ben entrat el segle XXI, podríem sotmetre a anàlisi institucions que perduren convivint amb aquest *boom* de la solidaritat internacional.

Però deixem de banda aquests aspectes que requereixen una llarga explicació i ens desvien de la història d'una de les organitzacions més conegudes: el PEN Club, que naixia poc després de la Primera Guerra Mundial per defensar les paraules ("pen" en anglès significa "ploma/escriure"). El primer PEN Club va néixer a Londres el 1921, a mans de C.A. Dawson Scott; pocs mesos després es creava el Comitè Internacional del PEN, com a resposta a les nombroses sol·licituds de països que en volien formar part. Els primers de la llista són Bèlgica, Noruega, Suècia, Madrid, Romania, Itàlia i Catalunya, abans de l'estiu del 1922. Els fundadors del Centre Català del PEN van celebrar el primer sopar com a institució a l'Hotel Ritz, de Barcelona, el 19 d'abril de 1922. Entre els assistents, noms clau de la literatura catalana del moment: Josep Maria López-Picó, Joan Crexells, Millàs-Raurell i Batista i Roca. Carles Riba en fou el primer president. Després el van anar succeint en el càrrec, Pompeu Fabra, Josep Carner, J.V. Foix, Joan Oliver, Josep Palau i Fabre, Maria Aurèlia Capmany, Jordi Sarsanedas i, en l'actualitat, Dolors Oller.

De bon principi, el Centre Català del PEN va participar en els congressos mundials que s'organitzaven per poder plantejar projectes i respondre en comú a situacions crítiques, de les quals la història del segle XX n'és plena. Per exemple, l' 11è Congrés, celebrat a Dubrovnik, va condemnar per primera vegada el règim nazi que s'anava estenent per Europa. La branca catalana ja havia hagut de fer front a la Guerra Civil espanyola, després de l'interludi de llibertat que havia estat la Segona República que, amb l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia i amb un membre del PEN com a con-

seller de Cultura, Ventura Gassol, va propiciar l'aventura d'organitzar un congrés internacional a Barcelona uns anys més tard, el 1935, presidit per H.G. Wells.

A partir de llavors, el Centre Català del PEN s'ha convertit en una plataforma per a la projecció internacional de la literatura i dels escriptors catalans, la defensa de la llibertat d'expressió i la lluita per l'alliberament dels escriptors empresonats al món. En aquest sentit, s'han de diferenciar tres comitès dins el Centre Català del PEN: el Comitè dels Escriptors Empresonats (apadrina escriptors que pateixen persecució, participa en les campanyes per al seu alliberament i es fa ressò dels casos en la societat); el Comitè d'Esriptores (organitza debats, homenatges a escriptores i publicacions); i el Comitè de Traduccions i Drets Lingüístics (ha participat en la Conferència Mundial de Drets Lingüístics de 1966, que va fer pública la Declaració Universal dels Drets Lingüístics). Les accions poden ser de tot caire, des de cartes d'apel·lació a presidents de governs o caps d'Estat, debats, manifestacions com la del 15 de novembre, Dia de l'Escriptor Empresonat, fins a fer arribar a la premsa la situació dels presos de consciència.

Sovint, al costat de tantes guerres i conflictes latents, la fam, les malalties, etc, recordar la importància de la llibertat d'expressió pot semblar cosa anodina, però es dona el cas que el progrés de la humanitat també va lligat al progrés de la paraula. La llibertat d'expressió és un dret reconegut en la Declaració Universal dels Drets Humans de Ginebra, de 1948. I la seva defensa fa entreveure esclatxes per on pot esquitllar-se la democràcia en països governats per tirans. Però no només la manca de llibertat d'expressió es viu en països no democràtics, sinó també en altres suposadament democràtics. El Centre Català del PEN treballa des de 1960 en defensa dels escriptors empresonats per motius ideològics. Grans organitzacions de drets humans de reconegut prestigi, com Amnistia Internacional, Human Right Watch o Reporters sans Frontières, han denunciat reiteradament la vulneració, arran de l'11 de setembre de 2001, en nom de la seguretat. I ja a aquestes alçades podem dir que s'està practicant una política de permissivitat en la vulneració dels drets que qualsevol ciutadà té. El Comitè Internacional d'Escriptors Empresonats del

PEN Club assenyala que l'any 2000 es tenia coneixement d'un centenar de casos greus de persecució; avui dia aquesta xifra sobrepassa els set-cents. Però

aquesta ja és una altra batalla que seguim lliurant el 15 de novembre, amb el Dia de l'Escriptor Empresonat.

ARXIU

Carles Riba, primer president del Centre Català del PEN Club, el segon a l'esquerra. Amb ell, Puig i Cadafalch, Ramon Aramon, Josep M. de Sagarra, Montserrat Martí, Enric Jordi i Miquel Coll i Alentorn

Centre Català del PEN Club
Canuda 6, 6è pis.
08002 Barcelona
Tel. 93 328 32 98
pen@pencatala.org
www.pencatala.org

■ Pescadors de Llançà

LURDES BOIX

Del llibre *Pescadors de Catalunya**

ANTONI NEGRE I JUVENTELLS:

"AMB EL LLEVANT ARRIBA LA MAR I AMB LA TRAMUNTANA, EL VENT"

“Vaig néixer el 1955 i vaig en mar des dels quinze o setze anys. El pare i l'avi eren pescadors, del Port de Llançà. Aquí es pescava amb xerxi; amb palangre no s'hi anava gaire. També s'anava a reganar amb la fitora, amb llums de carburo, a la nit. Anaven pels racons de les roques; amb el llum el peix queda quiet i clavaven la fitora, de cinc puntes, als llobarros, oblades, sards, llisses i orades.

Quan havia fet llevant, anaven a batre: calaven les batudes (una xerxi que a baix fa armellada i a dalt fa solta), tancaven el racó i després picaven o tiraven una pedra per espantar els peixos, perquè sortissin i quedessin clavats. L'armellada té els armalls, que fan bossa. I a la solta el peix queda clavat per malla. Es pescaven oblades i llisses. A Llançà hi ha deu barques d'arrossegament, deu de palangre i una o dues de petites, que van a la xerxi (tresmall) o al palangre petit o palangró. De moment, quasi totes les embarcacions es van transmetent de pares a fills, quasi totes les empreses són familiars, no hi ha cap capitalista.

A la primavera i a l'estiu, amb el meu pare calàvem la xerxi pel roger, la sèpia i el rom. A l'hivern fèiem la pesca del pagell amb palangre amb ham petit, amb un llagut de vint-i-cinc pams. Ara vaig al palangre amb la barca *Mar endins*, amb tres mariners més. Normalment sortim de quatre a cinc del matí i arribem de quatre a cinc de la tarda. Estem dotze hores en mar. Anem al calador, calem; si calem pel lluç, deixem que mengin, després mengem nosaltres; o reposem primer, esmorzem i ens posem a llevar.

Si calem dos mil cinc-cents hams, cada cinc-cents hams solem tardar de tres quarts a una hora. Són quatre o cinc hores per llevar i, quan estem de recollir-ho tot, cap a casa. Agafem lluç, besuc, pubilla o lluernà, besuc de la piga, sabres... Quan surts, vas per un peix, però a vegades, quan ets a mig camí, has de canviar el pensament, perquè et trobes mal temps i has d'anar allà on pots. Normalment agafem lluç, a vegades el besuc de la piga, sobretot a voltants de

VICENÇ PUJAREDA

Antoni Negre, patró major de la Confraria de Pescadors, amb el Castellar al fons

Nadal, que el preu és més elevat. A vegades, si no s'agafa tant de lluç, anem per lluernes.

Quan sortim, fem un esmorzar més fort i per dinar, més fluix, perquè quan venim navegant, només que hi hagi una mica de ventell, ja no pots fer res. Fem suquet: una mica d'oli d'oliva, sis o set alls; es fan sofregir i, quan està ros, una culleradeta de tomata o una tomata trencada pel mig, ben anyafada; quan la tomata està daurada, depèn del peix, s'hi tira l'aigua, el peix i les patates; quan comença a bullir, vint minuts i ja està. És bo amb tota classe de peix: escorpa, paganals, lluernà, galls, rap... També fem sabres amb xamfaina: pebrot i tomata i una mica de sofregit de ceba.

Trobar els caladors és molt fàcil ara, amb la tecnologia i les cartes. Nosaltres normalment pesquem a dins dels fondos, al límit de la plataforma. Antigament no s'hi anava, als fondos. Anaven de cap

de Creus a cap de Cervera i no sortien d'aquí. Nosaltres podem anar de sis o set milles fins a vuitanta. Jo he estat fins a noranta-sis milles, a l'alçada de Marsella. El peix és a profunditats diferents: a vegades és a cent vuitanta o dos-cents metres, d'altres a tres-cents. A vegades ho marca la sonda, però a vegades marca i és un altre peix.

Hi ha qui diu que matem les mares, amb el palangre, perquè agafem peix grosset i porta ous, però a mar no hi ha ningú que se salvi. Totes les tècniques treuen el que poden de la mar. Es passen temporades que no s'agafa una classe de peix i l'any següent se'n torna a agafar. No saps com, però el peix se'n va.

De besuc de la piga, a Saint Tropez, en van marcar i el van agafar a Irlanda del Nord. Aquest peix va travessar l'estret i va pujar l'Atlàntic.

Aquí és terra de mal temps, el mes de gener hem sortit set dies i el febrer, sis. Això és una veda natural. La tramuntana ja és la veda natural. Amb el Llevant es formen onades molt grosses i la tramuntana hi ha dies que ha bufat a cent quaranta quilòmetres sostinguts. La mar de Llevant et ve de lluny, de mig Mediterrani o de l'altra part, i va creixent i, en canvi, el vent de Llevant no sol arribar gaire. Amb el Llevant arriba la mar i amb la tramuntana arriba el vent."

JAUME GARRIGA I PI:

"EL PARE ES JUGAVA LA VIDA PER NO PERDRE LA XERXI"

“Vaig néixer el 1924. Vaig pescar des dels onze anys, quan va esclatar la guerra. A casa tots som pescadors, des dels rebesavis fins al nét. La pesca, abans, era un xic carregosa, perquè primer no hi havia cap màquina per calar i llevar la xerxi, tot era a mà. Màxim que podíem anar era a setanta o setanta-cinc metres i prou. Hi anàvem dos mariners i havíem d'estirar tots dos del començament fins al final. Però ha anat passant el temps i s'han posat maquinilles per aixecar la xerxi i per cobrar-la, i això és una altra cosa.

Al principi, anàvem a rem i, si feia vent, hissaves la vela. Quan ja hi varen haver motors, també hissaves la vela per ajudar el motor. Les parelles de bou, quan no feia vent, treien la vela i la posaven a sota l'aigua, aguantada per l'antena i ben tesada, i el corrent els ajudava a empènyer la barca. Anaven del cap de Cervera a puig Gros i estaven tot lo dia per fer quatre o cinc milles. Després varen posar motors de quinze o disset cavalls. Però no agafaven gaire res més que pops. De peixos no, perquè anaven més de presa els peixos que ells. Ara, si no en tenen prou amb mil cavalls en posen mil cinc-cents. Abans, només amb quinze cavalls. Què vols? Devien agafar quatre rogers i moltes soles, però les havíem de tirar en mar o les fèiem servir per escar, perquè no tenien cap valor. Ara valen molt. Són com una sola d'espardenya. S'han

d'obrir i treure el budell, que és lo bo. El meu pare n'havia fet de fregides amb ceba i tomata, com si fos un pop. Les soles s'agafaven a l'arrossegament, sobretot en llocs que hi ha més brutícia i rocs, llocs que no es treballa tant, normalment. Aquí on han fet el pas, guanyat al mar, hi havia molt poca aigua i les tiràvem allà, perquè es conservessin. Quan feia bon temps, les agafàvem, les pelàvem i les posàvem a l'ham. Avui, ni pensar-ho de posar-ne al palangre. Ara van fins a tretze mil pessetes el quilo.

El meu pare tenia una teranyina, *la Flor del Dia*. Portava vuit o nou homes. Hi havia la teranyina, dos bots de llum i l'enviada. Aquesta és la que portava el

En una Gola que ja no existeix

peix en terra. Les embarcacions abans eren petites. Sortíem havent sopat, s'anava al calador i calàvem i, si agafàvem peix, el posàvem a granel a l'enviada. Quan arribàvem, anàvem a buscar els compradors i subhastàvem, fos l'hora que fos, encara que fos mitjanit o la nit. I ens havia passat alguna vegada que anàvem carregant, carregant, n'hi havia un xic massa i llavors no arribàvem en terra. Normalment portàvem mil quilos i, si n'agafàvem, mil dos-cents. Doncs, la barca s'enfonsava. Si era sardina, no anaves en fondo, perquè a mida que va entrant aigua, ella va sortint, perquè sura. En canvi, l'anxova i el verat són un pes mort i la barca se'n va a baix. Una vegada, prop de la Gola, jo anava a l'enviada i ja vàiem que anàvem massa carregats. El meu company es va posar a cridar que anàvem a fondo. Jo era jove i vaig anar vogant. La sardina anava sortint i la barca s'aguantava i, quan vaig ésser a la platja, es va acabar d'assentar. Jo tenia divuit anys.

Els nascuts aquí, quan començàvem a caminar, començàvem a nedar. Les mares remendaven a la platja. Encara no sabíem caminar i ja érem en mar. Al meu noi, en Josep, l'havies de lligar a la gassa del filat, que era estès, perquè sinó fugia i ja era en mar. Una vegada, el meu pare va veure una criatura que xapejava al mig de la Gola i treballs a salvar-se. Es va fotre en mar i, quan el va agafar, va veure que era el seu noi. Potser tenia tres anys. Nedàvem com els peixos. Quan hi havia el moscat, anàvem nedant des de la platja fins a Grifeu, aquella platja d'allà davant, per menjar moscat. Tots teníem vinya. Nosaltres colliem cent càrregues de raïm, dues semals feien una càrrega (125 kg). Hi havia garnatxa, lledoner i carinyena. Quan no hi havia motor, els dies que no podies anar en mar, havies de mirar de fer alguna cosa en terra, perquè es perdien molts de dies.

També anàvem per llagostes, al tresmall. A la teranyina, normalment hi anàvem a la primavera i a l'estiu. Nosaltres fèiem veda, sense haver-n'hi. Començaves el primer de maig, fins a l'agost. Després havies d'anar a les veremes. A l'hivern, anàvem a batre. Amb una xerxi, si hi havia un xic de raconet o una alt de penya, el voltàvem i després fèiem fressa de la banda de dins, amb una pedra, l'arjau o un rem. Ni fumàvem, perquè ningú ens veïés i no ens fessin competència. Anàvem vogant i, quan vàiem que n'hi havia un altre, fèiem fressa amb els remes a dintre l'aigua. Si hi havia un contrincant, no picàvem, per amics que fóssim.

Anar a fer la prima és anar a calar la xerxi quan cau el sol i vàiem les primeres estrelles. Al cap de dues hores, anàvem a llevar el sardinal. La calada que es feia al sortir el dia en dèiem el bol de l'alba. Quan va començar l'arrastre, van pujar pescadors del sud a

pescar a Palamós. Aquí no hi van arribar, degut al mal temps. De cap de Creus per mont, és un altre món, no s'hi adapta tothom. El fons d'aquí era verge, hi havia llocs on no hi havia anat mai ningú, a pescar. La primera vegada que hi vam anar, hi vàrem calar tres palangres, amb vint o vint-i-cinc hams, una boia i una pedra. Em giro i en feien més via els peixos i els palangres de pujar enlaire, que jo amb la maquinilla de cobrar la corda. Quan queden enventats, els peixos puguen com un globus. Era bonic allò. Si no ho vius, no ho saps. No t'ho pots imaginar. Això és com si una persona va a una pineda que no hi ha anat mai ningú a buscar bolets, en trobarà tants com vulgui, però una vegada se sap i hi ha anat tothom, ja no hi ha bolets. Exactament és la pesca. Si ara hi hagués el peix d'abans, emplenaries un camió de cada barca.

Amb el pare, agafàvem moltes llagostes i cabres, amb els filats de tresmall. Ara no sé si és la contaminació o les botelles (els submarinistes que les agafen totes), però no n'hi ha, de cabres, igual que d'engarotes. Quan el meu pare trobava una escorpa, una molla o una llagosta, deia: "Te la menges tu, que jo vull quatre o cinc serrans". Perquè el suquet de serrans era molt apreciat. Les cabres les torràvem a la brasa, en foc a terra. Es torraven amb clova, s'obrien i es menjaven. Tenen tot el seu gust i ja tenen prou sal. El peix torrat amb llenya és lo millor i la llagosta, també. El pop roquer el fèiem amb ceba i tomata, l'altre pop el llençàvem, perquè no tenia valor. Al cap de Creus, quan llevàvem els filats de les llagostes, agafàvem coral i en comptes de treure'l amb el dit, com que fa mal, li fotíem un cop de peu amb l'esclop i el trencàvem. El llençàvem, com les soles.

Sempre anàvem al cap de Creus i allà el llevant, encara que hi toqui, ve més en popa i no entra mai tot d'un cop, vas més a favor de vent. La tramuntana, amb un grop, entra de cop, sense seny. Un cop vàrem anar a la Farella, amb el llagut gros, que tenia trenta-tres pams, a redós de tramuntana, amb un motor de quinze cavalls. I un ens va dir: "La sang de Déu! D'on baixeu? Del cel?". I un altre dia, a la punta del Molí, no ens vam perdre perquè Déu nostre senyor no va voler. Si se para el motor ja hi som. El meu pare era molt bon home, però un xic tossut, i abans de perdre's la xerxi... es jugava la vida! No hi havia cèntims per comprar-ne una de nova i la xerxi només es perdia per força. Ara rai, en compraríem una altra.

Aquell dia, una xerxi la teníem a la punta del Molí i l'altra, al Fradell. Nosaltres érem a Tavellera sopant. Amb això, va entrar un grop i, quan nosaltres sortíem, en Xicu i un altre, que eren a les

Jaume Garriga, un pescador al costat d'un llagut

Penyes Roges, havien arriat les xerxis i anaven a la platja de Tavellera per redorso. Fixa't tu, ells havien arriat allà i nosaltres havíem d'anar a la punta del Molí, que és el lloc més malparit que hi ha, a llevar la xerxi. Dúiem llum de carburo, de dos metxeros i, encara no vam ser-hi, que va ser apagat. Teníem tres batudes a cada pas. Vam llevar-ho a les fosques, que ens va pessigar de tot: engarotes, escorpes, rufines... El pare diu: "Anem a Tavellera, que aquella gent patiria". Vam haver d'anar en popa i, al fer la volta, com que feia mal temps, es va emplenar d'aigua. Va parar el motor i de l'arrencada vam anar a cala Galladera. Si s'hagués parat el motor a les Penyes Roges, ens haguéssim perdut. La sort és que ja havíem passat la punta i érem a prop de Galladera. L'endemà era pla com una bassa d'oli. Abans, amb un cop de mar l'aigua t'entrava a dins, perquè eren llaguts destapats; ara són barquetes cobertes.

El nét sempre em deia: "Avi, vull ser pescador". Jo li deia: "Estàs equivocat, primer aprèn una carrera i després, si et sembla, te'n vas a mar". I ell: "Aprendré una carrera i no trobaré feina i aquí sempre n'hi ha". Ara té vint-i-set anys i li agrada. Sortiria amb tota classe de temps i no para mai. Quan agafa peix està estufat. És una feina que és molt bonica a la persona que li agrada. Jo mateix, tinc setanta-vuit anys i calo cent hams amb quatre palangres petits. I el dia que agafo una orada o un llobarro, quan vaig a dormir, n'agafo cinc o sis vegades més. Aquell moment que tu vols agafar el peix i ell voldria fugir, no es pot pagar amb diners, a qui li agrada aquest ofici."

* (L'autora manté, dins el possible, les expressions i girs col·loquials dels parlants.)

Finques J. Company **Ceigrup**
Immobiliàries

- AGENTS DE LA PROPIETAT IMMOBILIÀRIA
- ADMINISTRADORS DE FINQUES
- VENDES I LLOGUERS

Castellar, 48-50 – Tel. 972 38 01 97
Fax 972 38 08 81
17490 Llançà (Girona)

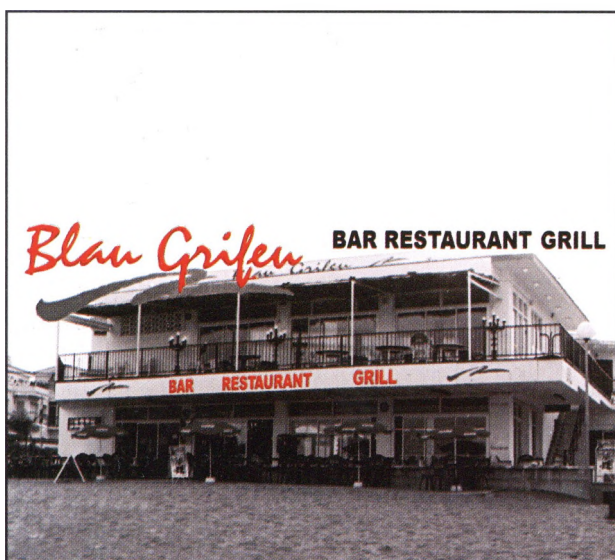
llanca@finquescompany.com
www.finquescompany.com

Port de Llançà - Moll Jordi Canal, s/n
Tel. 972 38 07 10 – Fax 972 38 07 06

e-mail: cnllanca@bitel.es

17490 EL PORT DE LLANÇÀ

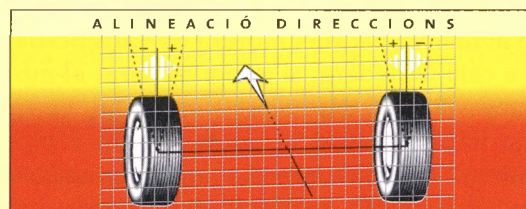

Platja de Grifeu
Apartat de Correus 232
Tel. 972 38 07 18
17490 LLANÇÀ

AUTO LLANÇÀ S.L.
ALINEACIÓ, EQUILIBRAT, FRENÒMETRE, PRE ITV

PNEUMATICS

PNEUS - TIRES

OFERTES MENSUALS
TEL. 972 12 06 75

■ *D'un passat no tan llunyà*

SAN FERNANDO

30 de maig de 1945: un insòlit *paseillo* obre la *corrida* en una plaça Major de Llançà tancada amb taulons *como mandan los cánones*. Dones amb *mantillas*, gent del poble i soldats, molts soldats.

I una imatge de l'àpat organitzat pel Regimiento de Zapadores núm. 4: "*Nos hará usted un favor / si nos quiere acompañar / a bailar / y podrá saborear / la copita de licor / que le ofrece el zapador / en su bar*". Fet i fet, eren altres temps...

ARXIU

ARXIU

■ Per on campeja el lleó

JOSEP M. SALVATELLA

*A la Colla del Ranxo,
amb amistat sincera*

Es de cara al sol, com no podia ser d'altra manera. Ampla, blanca, lletres grosses vermelles i més petites en negre, penjada a la balconada de l'ajuntament. Diu la pancarta: "Por la unidad del Archivo. Para que nada se pierda". Carai! Ja ens han vist venir... La plaça, sí, la Plaza Mayor, és una joia d'estil i proporcions, apoteosi del barroc, però d'un barroc entenimentat, senyorial. Hem arribat a Salamanca cap a migdia, el Tormes segueix el seu pas a poc a poc, indolent. A Zamora, a mitja tarda, saludarem el pare Duero, greu i consirós, conscient de la seva noblesa única; a León, el Bernesga. Rius i catedrals, vet aquí. "Nuestras vidas son los ríos / que van a dar en la mar, / que es el morir...", *Coplas de Manrique*, anys de batxiller, noies en flor sota uniformes blaus...

Realment és tan important això de l'Archivo Histórico Nacional Sección Guerra Civil? La memòria històrica per una banda, ja ho entenc; les *esencias patrias* per l'altra. L'espoliació "por derecho de conquista", que deia Torrente Ballester. Ens miren de reüll, en sentir-nos parlar en català, i tal vegada tremolen pels papers de San Ambrosio. Estudiants amunt i avall –"A saber, a Salamanca", dèiem abans;

fray Luis de León –"decíamos ayer..."–; la catedral vella i la nova i el pont romà; la Casa de las Conchas; els medallons de les arcuacions de la plaça, amb les efigies de reis, herois, descobridors i sants, fins als actuals monarques. Resten encara espais buits, als medallons, espais sense inquilí, es veu que encara hi ha corda per estona, pensen, potser amb raó.

Des de casa nostra creiem que Espanya és un tot uniforme, enfrontat a Catalunya, això sí; un edifici sense arestes ni fissures. No és ben bé així. Més aviat, l'Estat espanyol és un conglomerat de pobles i sentirs diversos, unificats, vulguis o no, "a las leyes y fueros de Castilla". A Lleó mateix –meravellosos vitralls de la catedral!– ens han explicat les seves trifulgues amb Valladolid, ciutat usurpadora, diuen, de tantes iniciatives i privilegis. De fet, Lleó, Zamora i Salamanca són allò que ells creuen que resta de l'antic regne lleonès, el d'Ordoño II, que portà aquí la capital a principi del X, baixant d'Astúries. Amb el Principat, abocat al Cantàbric, la relació és bona, no així amb Castella. León solo és un moviment polític que ja s'ha presentat a les eleccions.

Terres de suau transició cap a Galícia, més diferents de la *meseta castellana* com més cap a ponent. Terres de rius i de camins. Terres del Camí, amb majúscula, el de Santiago, vull dir. Passen i passen els pelegrins, un rere l'altre, en petits grupets, entre Astorga i Villafranca del Bierzo. Què els impel·leix a seguir endavant? El sentiment religiós? L'esperit d'esport o d'aventura? El sentit de viure un singular fet cultural, experiència nova de tan vella com és? Passen els pelegrins, ara mateix en veiem un que va sol, amb cara de cansat; és força vell, amb cabell i barba blancs, com els d'abans. I segueix, segueix, muntanyes avall, més enllà de la Cruz de Ferro i Foncebadón, poble fantasma, cap a El Acebo –nou habitants a l'hivern, ens informen a la taverna–. Avall, avall, es veu Ponferrada, voltada de vinyes: el Bierzo.

Estrabó parlava ja dels antics lusitans que moraven a les ribes del Duero: "Viuen com a espartans, ungint-se dos cops al dia amb greix i fent servir saunes de pedres roents, banyant-se amb aigua freda després". Ara, des

Plaza Mayor de Salamanca

de fa un temps, surten com bolets les arrels celtas d'aquestes contrades i d'altres. Deu ser una reacció portada pels temps democràtics. En època franquista, *"la idea de romanización suponía un concepto unificador, de Hispanidad, un recuerdo de unidad política y jurídica. Roma daba un sentido económico e imperial y España aportaba sus mejores valores para llevar a cabo la tan cacareada unidad de destino en lo universal"*, escriu Alberto Álvarez Peña a *Celtas en Asturias*. La qüestió celta –a Galícia, a Astúries, també en certa manera a Lleó, que té influències evidents de totes dues– es posa de moda. Potser es tracta de la llibertat de l'individu enfront d'un Estat exterior, bel·licós i opressor. És, si voleu, reduït a la caricatura, la lluita d'Astèrix i Obèlix davant les legions que volen ocupar el seu llogarret: *"Són bojos, aquests romans!"*...

Menjar potent, per aquests pobles lleonesos. A Castrillo de los Polvazares, a Cacabelos, a Valdevimbre, a Santa María de Ordás, prop d'on té la casa pairal, al veïnat de Sorrios, Fer, el nostre amic ninotaire. El cocido maragato –servit a l'inrevés, amb l'escudella al final–; el botillo, tan celebrat pel radiofònic bercià Luis del Olmo; la cecina; altres carns: xai, vedella, porc, cabrit... De peix, les truites i el bacallà *al ajo arriero*. Un plat que dies després he vist anunciat com a bacallà "amb all traginer" a l'Hort del Rector, de Monells. Com són les coses...

SNT

Catedral de Lleó

JMS

El Acebo, en el camí de Santiago

■ Una garotada a Llançà amb Dalí i els seus amics

JOSEP PLAYÀ MASET

En les primeres pàgines del dietari que el pintor Salvador Dalí feia amb tan sols quinze anys hi trobem escrit un 17 de gener de 1920: "Si demà fa bo, anirem a Llançà a passar el dia vora la mar". En aquell temps, per a la gent de Figueres ja era habitual anar a passar els caps de setmana o les vacances als pobles de la costa, on moltes famílies benestants hi havien construït les primeres cases d'estiueig. I, al dia següent, a can Dalí es van aixecar de bon matí. "He esmorzat i, després de ben preparar-me, ens hem dirigit a l'estació. Allí ja ens esperaven els companys Costa, en Quimasso i en Quim Cusí". Pel que veiem en la descripció d'aquest diari, era una sortida organitzada pel pare Dalí, el notari, amb els seus amics, entre els que identifiquem Carles Costa, escriptor i periodista; Joaquim Cusí, farmacèutic i fundador dels laboratoris Cusí; Ricard Giralt, arquitecte, i algun més. El notari es feia acompanyar també pel seu fill i anaven amb tren. El jove Dalí ens explica que a l'estació es van trobar amb un grup de caçadors "que feien gatzara" i dos homes discutint sobre "un acte de sabotatge en una central elèctrica de Llançà", que un d'ells atribuïa a una venjança entre competidors empresarials.

Però tornem a la prosa juvenil de Dalí: "Hem baixat a l'estació de Llançà. Una densa boira de fum lliscava per damunt els teulats coberts de molsa. La rosada humitejava els camps i llurs gotes pulcrament cristal·lines lliscaven per entre les fulles verdes i blanques dels florits ametllers que aixecaven llurs branques curulles de flors vers la blavor pulcra d'aquell cel transparent i pur. Caminàvem per entre les hortes rumoroses per l'aigua que regava llurs roges terres. A l'ésser a Llançà hem anat a casa l'Aleche, l'home encarregat de tenir-ho tot amanit. Mon pare ha trobat que havia agafat poques garotes. Ens hem embarcat. Les sentors de marisc omplien mos pulmoms. El mar era blau i tranquil. Hem comprat més garotes i hem triat el lloc per dinar. Tenia una vista espantosa. El mar endinsant-se i emmirallant-se sota les lluminoses cales reverberants d'escalfor. Hem restat llarga estona ajaguts damunt l'herba d'aquell assolellat turó. En Costa llegia poemes de Verlaine. Tot estava impregnat de poesia i emoció. Hem corregut platges i, quan cansats n'hem sigut, hem retornat al turó a on ja havien parat la gran tovallola sostinguda amb quatre rocs i a on brillaven els objectes de vidre sota els raigs del sol enlluernador..."

Aquests paràgrafs ens narren la garotada organitzada pel pare Dalí, que n'era gran aficionat, i els seus amics. També ens informa de les discussions que tenien

—especialment de les dissertacions de Carles Costa, un gran intel·lectual que arribà a ser director del diari *La Tribuna*, de Barcelona— i de les lectures del diari, en concret *La Publicitat*, que van fer a la sobretaula. Malauradament, en Dalí no ens diu a quin lloc es trobaven, tot i que la referència al turó podria fer pensar en el que llavors era l'illa del Castellar.

La jornada es va acabar quan el sol va declinar i van tornar amb tren. Dalí encara ens parla d'unes "nenes endiumenjades que es passejaven per l'andana", dels empleats que facturaven maletes i del rodar dels carretons. "Les clarors de porpra de la posta ho

P E R E C O R O M I N E S

LES GRÀCIES DE L'EMPORDÀ

Poema en prosa

PARSIFAL
EDICIONS

En l'edició facsimil de 1994
hi apareixen quatre dibuixos de Dalí.
En portada, el que esmenta l'article

ARXIU

embolcallaven tot de llums enceses. Els estels tremolaven ja en el firmament”.

Aquesta referència a Llançà del jove Dalí té un altre complement en un dibuix aparentment dedicat al vi ranci, que va fer a la fi de 1922 per il·lustrar el llibre *Les gràcies de l'Empordà*, de Pere Coromines. Aquesta il·lustració, coneguda recentment, no es va arribar a publicar en el seu dia, però per la correspondència sabem que fa referència a un capítol concret del magnífic llibre d'en Coromines. Dalí fa un dibuix en què es veu una família al voltant d'una taula, compartint una ampolla de vi, mentre per la finestra del darrere apareix un paisatge rural. El text que inspira Dalí és aquest: “La gràcia que fa trenta de l'Empordà és el vi ranci de Llançà i de Roses (...). Les terres que li foren grates a Dionysius són els

soleis de Roses la grega, les faldees que devallen del cap N'Orfeu fins a la mar, devès Montjoi fins a Llançà i Culera, davant la roca marina del Castellà. Allà s'hi fan encara avui les veremes paganes quan les moces i els seus gojats es troben a les vinyes, i tot omplint les portadores amb les mans degotants de l'exuberància del fruit s'inflamen en promeses d'amor. Ai el vi ranci de Llançà i de Roses! En la copa és enveja daurada, en la boca és perfumada delícia, quan et travessa el pit és foc que t'arbora, i en el cor i en la sang és l'exaltació de la vida, cordial per a les hores d'un bell morir”.

No sabem si Dalí va anar a pintar a Llançà durant la seva joventut, però el que és segur és que en va tastar dos productes característics, com les garotes i el vi ranci.

3. LLANÇÀ — Puerto y el Castella

L. Roisin, fot. - Barcelona

La postal, una de les moltes de Llucà Roisin, ens presenta el barri del Port i el Castellà, tal com els va veure el jove Dalí en la seva excursió de l'any 1920.

L. ROISIN

■ *Viatge curt, aventura llarga*

JOAN M. PAU I NEGRE

En Jaume no tenia massa pressa per fer el camí de tornada. Al volant de la seva furgoneta Seat Trans escoltava a la ràdio *Corazón latino*, mentre pensava que havia de fer via de lliurar la càrrega d'hortalisses al mercat de Portbou. Res l'obligava a forçar la marxa per la N-II i fins a l'hora de sopar hi havia temps. Al punt quilomètric 26,4, terme de Garriguella, una noia el saludava somrient. Feia goig. Era maca, ben vestida, d'una aparença poc corrent. Podia ser russa o polonesa. El vehicle s'aturà suaument prop de la jove. El conductor semblava no ser conscient de la maniobra. Per la porta lateral entreoberta preguntà a la noia:

– Què pots oferir-me?

– Amor.

– Amor, dius? No en necessito. A casa en tinc suficient. La meva dona...

– No m'expliquis la teva vida. La puc saber.

– He de creure que a més de prostituta ets psicòloga?

– Diguem que sóc dona. I, per favor, no em qualifiquis. Sóc una dona que vol ajudar-te. Segueix-me.

Avançaven per un caminó format a base de moltes anades i vingudes, emmarcat de canyes que creixien arran de l'asfalt. Els marges, sembrats d'escombraries: papers, vidres i restes específiques del comerç que es realitzava al lloc. Però una claror màgica, potser produïda per la llum del sol en el seu ocàs, donava brillantor a cada fulla d'herba, fins i tot els papers prosaics i les brutícies oferien una tonalitat rogenca que els sublimava.

La noia caminava com surant, amb passos petits i calmats, endinsant-se pels canyers. De tant en tant es tombava i feia una dolça rialla al noi, que la seguia entre neguitós i feliç pels bons moments que es prometia. Arribats a una clariana, la noia s'aturà. El xicot féu un pas vers ella.

– Tanca els ulls, per favor– li digué.

El noi es quedà palplantat. El cor li bategava enfurismat. La jove es situà frontalment i el besà a la galta. Ell va notar un escalf que li posà els pèls de punta. Obrí els ulls i li va semblar que el temps s'havia aturat. Una llum engegadora havia desdibuixat el paisatge. Els arbres, els matolls, eren com una pinzellada en un escenari lluminós. La noia no hi era.

En Jaume reculà. Feia el camí de retorn a pas viu, la mà dreta fent-li de visera als ulls per amortir la llum excessiva. Trepitjà l'asfalt. Mirà a dreta i esquerra i no veié el seu vehicle. La noia li havia robat les claus i per tant la furgoneta, aprofitant el moment d'encís? No... Les claus les tenia encara a la butxaca, i també la cartera.

– La noia no m'ha robat ni enganyat. M'ha ofert amor. Aquell petó tan tendre!...

Però la furgoneta no hi era. El sol s'amagava ràpidament. La foscor avançava. Cinquanta metres enllà, a la seva esquerra, hi havia un Mercedes-SLK 200, aturat, amb els llums de posició encesos.

– Serà el cotxe dels lladres? No... No hi ha ningú a dins.

En Jaume esperava espantat que passés alguna cosa. El temps se li feia etern. Pel voral avançava amb por cap al cotxe misteriós.

– I si aparegués algú des del bosc i intentés robar-me la cartera?

No es veia ningú; no se sentia res. S'apropà al cotxe. Cridà:

– Hi ha algú?

Silenci. Mirà l'interior del cotxe. Hi havia la clau posada al pany del contacte. Obrí la porta i tancà els ulls.

– No ha explotat!

Entrà i seïé al volant. La clau portava un clauer idèntic al de la furgoneta que ja no tenia. Només calia engegar.

– I si explotés ara?

Engegà sense problema.

– Sóc jo també un lladre?

A la guantera hi havia la identificació. Llegí: era a nom seu, tot correcte. Espantat, pensava que dormia, que ell ja no era ell. Mirà la cartera que portava a la butxaca per consultar el DNI i creure en alguna cosa, que ell almenys era ell: "Jaume Serra Collell. Afores, 7. Cabanes". Tot perfecte. Però la cartera feia més gruix. Un plec de bitllets de cinc-cents euros quasi rebentava el cuir.

– Si el cotxe és a nom meu, els diners no tenen amo. Ja són meus, no els he robat. Els meus diners s'han multiplicat!

Ara calia pensar, però eren massa coses per entendre res: pinzellada eròtica, noia i furgoneta desaparegudes, automòbil nou i diners a vessar. Un xic de nervis i por digerible. Ben estrany, però meravellós. La noia no volia qualificatius, ni bons ni dolents, però a en Jaume li va venir a la memòria un conte infantil:

– Era una fada!

Arrencà el cotxe. El motor sonava bé. Feia carretera cap a casa amb la comoditat que li brindava el nou vehicle i amb l'alegria de no haver de pagar cap més lletra per la furgoneta. Ara podria treballar de taxista... o no li caldria, ja era prou ric!... Arribà a

casa. La seva dona s'havia d'alegrar de tot plegat, però ell no tenia cap explicació coherent del que li havia passat.

– Fada, eh?– replicà ella...

I s'imaginà que havia temptat la sort al casino de Peralada o bé que una pècora rica volia arrabassar-li el marit. La seva muller no era tolerant i els fantàstics esdeveniments varen ser motiu de divorci.

En Jaume envellí ric, sol i malenconiós. Pensà sempre més en una noia misteriosa que li va capgirar l'existència.

Joan M. Pau

■ *The Cynic's Dictionary (II)*

*D' Aubrey Dillon-Malone,
autor irlandès contemporani*

AUTOBIOGRAFIA: Llibre en què es demostra que el pitjor de l'autor és la seva memòria.

BEST-SELLER: Llibre que es ven bé perquè s'està venent bé.

CÍNIC: Aquell que, quan sent olor de flors, busca on hi ha el taüt.

ECONOMISTA: Persona que sabrà demà perquè les coses que va predir ahir no han passat avui.

ESTIL: Art de plagiar-te tu mateix.

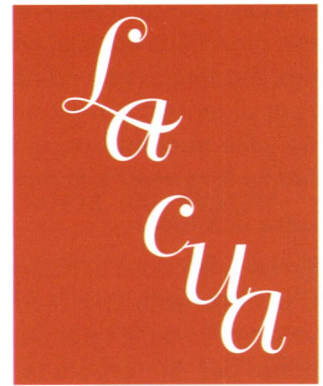
FELICITAT: Bona salut i mala memòria.

MASTURBACIÓ: Relació sexual amb algú que estimes molt.

OPTIMISTA: Persona que no ha tingut temps d'escoltar les notícies.

PESSIMISTA: Persona que mira a dreta i esquerra abans de creuar un carrer de direcció única.

VIDA: Malaltia de transmissió sexual amb un índex de mortalitat del 100 %.

■ *A la consulta*

*De les memòries de Celdoni Mates,
andròleg eminent*

- Doctor, doctor! Quina il·lusió! Tinc noranta anys, la meva xicota en té vint-i-tres i esperem un fill. Què li sembla?
- Miri. Em fa pensar en un caçador despistat que s'havia deixat l'escopeta a casa. Li va sortir un senglar, el va apuntar bé amb el paraigua i... sí, sí, va caure mort als seus peus.
- Impossible! Algú més devia disparar!
- Aquí volia arribar jo...

Per la recopilació:
LO GAITER DE COLLDEFORQUES

Església o mesquita?

Senyes d'identitat

■ Una cançó: “Des de la masia”

JMS

Diu el diccionari que una senya és “un detall, un tret, la coneixença del qual pot servir per reconèixer un individu o un objecte”. Així, respecte a Llançà, la sardana *Des de la masia* –música de Josep Jofre i lletra de Mn. Josep Benet–. Recorda aquesta cançó l’ambient del mas d’en Gifre, en aquells anys que el músic llançanenc hi féu estada. L’autor dels versos comentava: “Per a mi té una sola gràcia: que la gent de Llançà va acceptar-la i cantar-la”. Que ja és molt, diem nosaltres.

DES DE LA MASIA

El vent xiula i no para,
regira els olivers;
les fulles d’atzavara
s’afilen un xic més.
Vaig veient-ho amb calma des de la masia,
tot el vent de fora no em fa gens d’horror.
Pels vidres el vent no hi fa via,
se’n va sense insult ni llaor.
– De què és aquesta calma?
– D’amor.

Aquí prop la llar de foc escrivs corrandes,
aquí tens la companyia del padri;
tens els talls de llom i fumejants viandes
i el bon vi.

I si no fos per la buidor
que et deixa el cor de glaç,
i si tinguessin més claror
les cambres d’aquest mas,
ja no voldria res de fora,
ja no seria enyoradís,
si tingués aquí a la vora
aquell amor que em fa feliç.
Ai, i que triga a venir l’hora
de l’anell i de l’encís!
En veure que arribes el mas somriurà,
amb la claror teva s’il·luminarà,
i serem bandera blanca tot onejant per Llançà.

L’Orfeó
El Campanar,
any cinquanta

Araú

Concurs XVII

coneixem Llançà?

La cosa es torna a animar. Aquesta vegada, onze participants i set encertants. El premi, a sorteig entre aquests últims, com sempre. Tornem-hi, altre cop, tres preguntes i tres fotografies per veure si coneixeu bé el nostre poble, que és una cosa que tots hauríem de dominar. Les solucions adreceu-les a l'Ajuntament en un sobre en què hi consti: "XVII Concurs: Coneixem Llançà?". Hi ballen dos àpats, ja ho sabeu, en restaurant a escollir. Ei! que sigui llançanenc. Molta sort!

PREGUNTES

1. El 1996 s'atorgà el I Premi d'humor Gat Perich. Qui va ser el guanyador?

Forges	El Roto
Jean Plantu	Miguel Gila
Fer	Carles Puyol

2. L'actual carrer Pilota tingué anteriorment un altre nom. Quin era?

Riamera	Pi i Margall
Nicolás Salmerón	Aragó
Unió	Pere Purcallas

3. Ja fa molt temps que va arribar l'electricitat a Llançà. Teniu idea en quin any s'inaugurà l'enllumenat públic?

1888	1915
2001	1911
1937	1902

RAFAEL CORCOLL

Foto 1.

RESULTAT DEL XVI CONCURS

Guanyador: IVAN CORTADA I REIXACH, de Llançà

Respostes correctes:

Preguntes

1. Antoni Miguel i Pous
2. Jaume Farell
3. Hèctor Simón

Fotos

1. Sant Genís de Terrer
2. Casa Puig Jofré (antiga casa de l'Abat)
3. Passeig de Grifeu

RAFAEL CORCOLL

Foto 2.

RAFAEL CORCOLL

Foto 3.

— Restaurant —
La Farella

C/ Cap de Creus, 1
Tel. 972 12 16 11
17490 LLANÇÀ

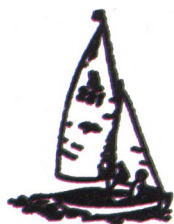
**HABITACIONS
CHAMBRES**

«Can Pau»

HABITACIONS AMB
BANY I CALEFACCIÓ
OBERT TOT L'ANY

C/ Puig d'Esquer, 4
Tels. 972 38 02 71 - 972 38 02 70
LLANÇÀ (Costa Brava)

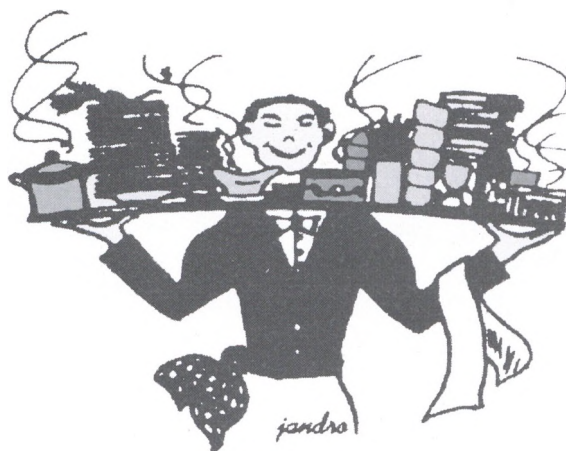
Marisqueria

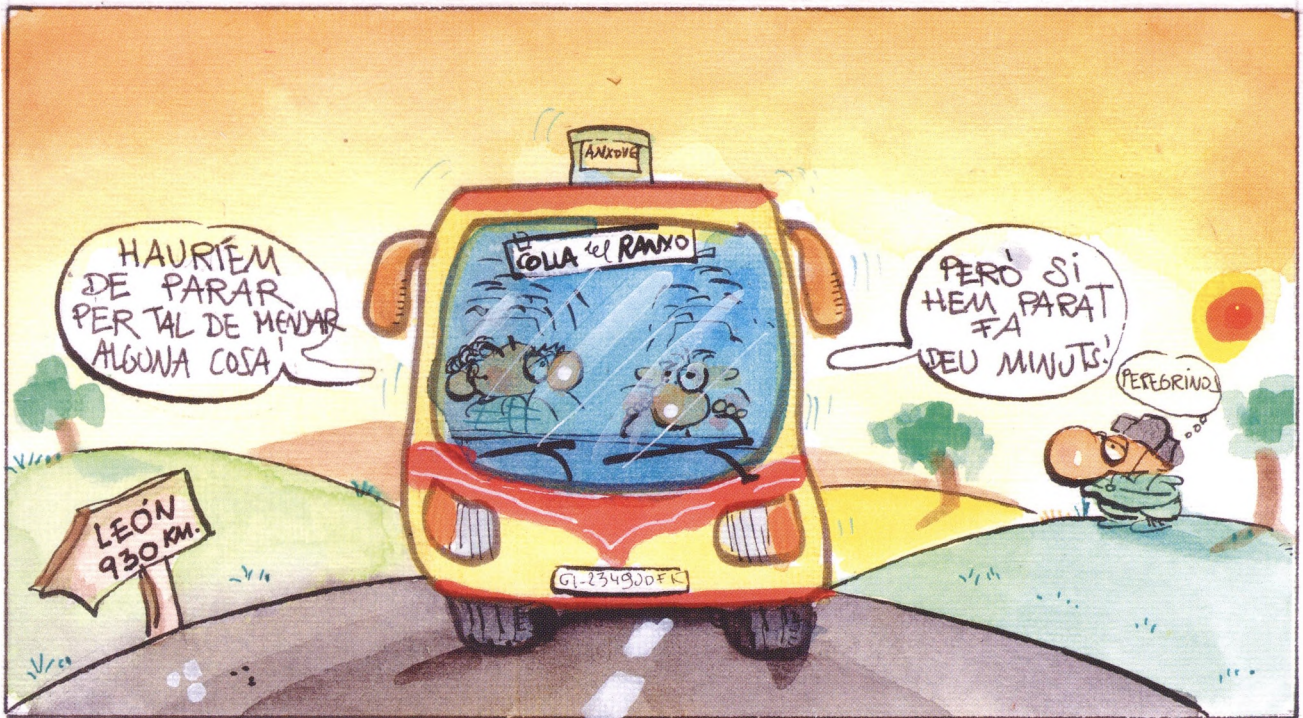
El Puerto

Telèfon 972 38 00 44
Carrer Castellar, 7 - **LLANÇÀ**

BAR FELIP

Plaça Major – Tel. 972 38 13 29
LLANÇÀ

GODOY CORREDORIA D'ASSEGURANCES, S.L.

Corredoria d'Assegurances

GODOY & CALDAS ASSESSORS, SA

*Serveis
professionals*

av. pau casals, 25-27, 1r - tel. 972 38 05 00 - fax 972 38 14 63 - 17490 llançà
pi i margall, 1 pral. b - tel. 972 50 02 35 - fax 972 67 29 48 - 17600 figueres

e-mail: godoy@godoy-ca.com